Голас Радзімы

№ 2 (2040)
14 студзеня 1988 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

У Мінску ў Палацы мастацтва адкрыта рэспубліканская выстаўка нагляднай агітацыі і плаката, на якой прадстаўлены плакаты, макеты, эскізы, габелены, праекты будучых архітэктурных комплексаў і фатаграфіі ўжо існуючых.

Увагу фотакарэспандэнта Я. КАЗЮЛІ прыцягнуў беларускі плакат, лепшыя ўзоры якога экспанаваліся на ўсесаюзных і міжнародных выстаўках. Так, у 1986 годзе мінскія мастакі У. Цеслер, С. Войчанка і А. Шалюта атрымалі Гран пры на XI Міжнародным біенале ў Варшаве і спецыяльную прэмію генеральнага сакратара ААН.

Адным з заснавальнікаў палітычнага плаката на Беларусі быў К. Каганец, які ў час рэвалюцыі 1905—1907 гадоў стварыў шэраг малюнкаў на палітычныя тэмы. Беларускі плакат першых паслярэвалюцыйных гадоў прапагандаваў ідэі сацыялізму, клікаў на абарону заваёў рэвалюцыі. Узнімалі на барацьбу, мабілізоўвалі плакаты часоў Вялікай Айчыннай вайны. Шырокая, разнастайная тэматыка сучаснага беларускага плаката. На выстаўцы прадстаўлены работы, прысвечаныя барацьбе за мір, ахове навакольнага асяроддзя і помнікаў гісторыі і культуры нашага народа. Мастацтва мовай плаката заклікана імгненна адгукацца на ўсе важнейшыя праявы палітычнага, эканамічнага, культурнага жыцця. Сучасны беларускі плакат не выключэнне. На выстаўцы прадстаўлены работы, якія вітаюць перабудову, выкрываюць і асуджаюць заганныя з'явы, якія перашкаджаюць нашаму руху наперад.

НА ЗДЫМКАХ: у зале выс[illegible]і; работы беларускіх мастакоў А. ОТЧЫКА, В. МУРАШКІ і В. ЖУКА.

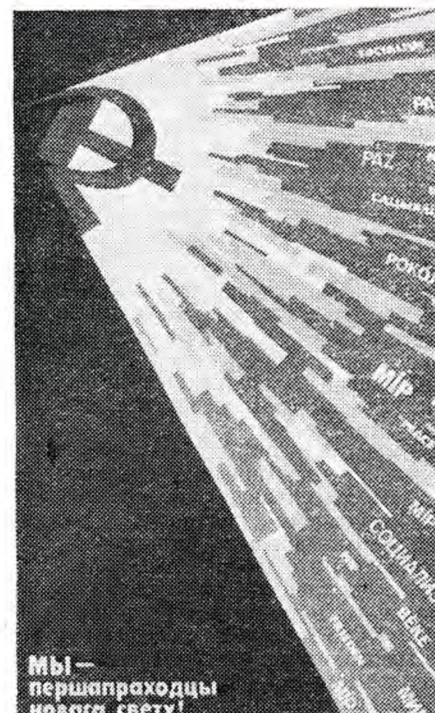

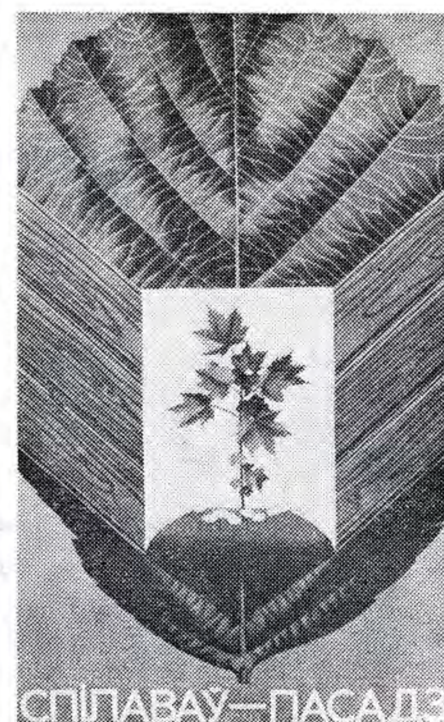

БЕЛАРУСЬ — ГДР

ДАГАВОР СЯБРОЎ

Некалькі гадоў назад група энергетыкаў з горада Вайсвасеера, дзе знаходзіцца буйнейшая ў ГДР цеплаэлектрастанцыя, пабывала ў Брэсцкай крэпасці. Нямецкія рабочыя вырашылі змагацца за прысваенне адной з брыгад імя абаронцы цытадэлі над Бугам Аляксея Наганава.

Наладзілася перапіска з адной з рабочых брыгад Брэсцкага завода газавай апаратуры, члены якой уключылі ў свой калектыў Наганава і штомесяц пералічваюць зробленыя за яго грошы ў Савецкі фонд міру. Нядаўна па запрашэнню сяброў брэстаўчане пабывалі ў ГДР. У час візіту быў падпісаны дагавор аб сацыялістычным спаборніцтве паміж нямецкімі і савецкімі рабочымі.

НАВУКОВЫЯ РАСПРАЦОЎКІ

ЯКАСЦЬ ГАРАНТАВАНА

Значна хутчэй попыту на заўсёды модны лён растуць патрабаванні да яго якасці. Але ступень спеласці, колер валакна або трасты, іх ломкасць і многае іншае перапрацоўшчыкі вызначаюць пакуль што дзедаўскім спосабам — «на вока».

Ім дапамаглі фізікі, прапанаваўшы адчувальныя аптычныя прыборы «Лён», якія дзейнічаюць па прынцыпу неразбуральнага кантролю. З дапамогай арыгінальных фільтраў і лінз, створаных у лабараторыі інфрачырвоных прамянеў і малекулярнага спектральнага аналізу Інстытута фізікі АН БССР, лёгка разглядзець састаў даследуемага рэчыва і высветліць яго хімічныя і фізічныя ўласцівасці. Спецыялісты, нарэшце, могуць праводзіць абсалютна дакладную комплексную экспрэс-ацэнку льну. Мала таго, з дапамогай навінкі вызначыць якасць выробленых з гэтай сыравіны тэкстыльных матэрыялаў, а таксама шэрсці, шоўку і баваўны.

Поўнае асваенне толькі дзвюх навінак «Лён-1» і «Лён-2» у тэкстыльнай прамысловасці і галіне пярвічнай перапрацоўкі льну дасць гадавы эканамічны эфект 30 мільёнаў рублёў.

САЦЫЯЛЬНАЕ РАЗВІЦЦЁ

ПАЧАТАК БІЯГРАФІІ

На маляўнічым беразе Дняпра ў Жлобіне пачалася забудова самага вялікага ў горадзе мікрараёна. Тут будзе пражываць звыш 14 тысяч жыхароў. У комплексе з жылымі дамамі прадугледжваецца ўзвядзенне дзвюх агульнаадукацыйных школ, трох дашкольных дзіцячых устаноў з плавальным басейнам кожны, Дома быту на 200 рабочых месцаў, гандлёвага цэнтра, аптэкі, аддзялення сувязі і іншых устаноў абслугоўвання насельніцтва.

Набор кватэр у мікрараёне вызначаны з улікам дэмаграфічнага саставу сем'яў, якія стаяць у чарзе на атрыманне жылля.

Забудова новага мікрараёна ажыццяўляецца за кошт сродкаў Беларускага металургічнага завода. Толькі летась для працоўных гэтага прадпрыемства ўзведзена 32 тысячы квадратных метраў жылля, а ўсяго за гады пяцігодкі — каля 200 тысяч квадратных метраў.

ТВОРЧАСЦЬ МАЛАДЫХ

ТЭЛЕВІЗАР НА ЗАЎТРА

Творчай групай мінскага вытворчага аб'яднання «Гарызонт» распрацаваны доследны ўзор аналага-лічбавага тэлепрыёмніка з мікрапрацэсарным кіраваннем. Маладыя энтузіясты пад кіраўніцтвам таленавітага інжынера Ігара Федасені стварылі мадэль, якая вызначаецца цікавым дызайнам, паменшанай энергаёмістасцю, высокай надзейнасцю.

Ужо к канцу бягучай пяцігодкі «Гарызонт» пяройдзе на выпуск новай базавай мадэлі тэлепрыёмнікаў. Работа гэта няпростая, таму што айчынная электроніка яшчэ не гатова да выпрабу патрэбных прадпрыемству мікраблокаў. Таму тут стварылі ўласную электронную вытворчасць. Для паскарэння яе асваення вядуцца перагаворы з замежнымі фірмамі аб сумесным выпуску на «Гарызонце» новых мікрасхем.

КААПЕРАТЫВЫ

ЭЛЕКТРОННЫ ПАМОЧНІК

Дастаткова націснуць кнопку на пульце кіравання камп'ютэра, каб атрымаць на экране дысплея максімум неабходнай інфармацыі аб спартыўным жыцці Брэстчыны. Надзейны электронны памочнік, названы распрацоўшчыкамі універсальнай інфармацыйна-адлюстроўваючай сістэмай «Старт», з'явіўся ў абласным спорткамітэце.

Яго вырабілі члены маладзёжнага кааператыва «Фатон», у якім аб'ядналіся канструктары, інжынеры, рэгуліроўшчыкі ра апаратуры Брэсцкага вытворчага а днання сродкаў вылічальнай тэхнікі. Зыходнымі матэрыяламі сталі адходы і другасная сыравіна, якія кааператыў купляе ў магазінах і ў прамысловых прадпрыемстваў.

ДАКУМЕНТА ЧАЕ КІНО

У АБ'ЕКТЫВЕ — ЗАВОДСКІ ЦЭХ

Юпітэры асвяцілі адзін з участкаў цэха доследнай вытворчасці Мінскага трактарнага завода. Знятыя тут кадры ўвойдуць у новую поўнаметражную каляровую дакументальную кінастужку. Яе здымкі па заказу Дзяржтэлерадыё СССР вядуць на МТЗ кінематаграфісты Цэнтральнай студыі дакументальных фільмаў. Задача, якую ставіць рэжысёр-пастаноўшчык карціны Валерый Бабкоў, — паказаць, як ідзе перабудова ў краіне. Расказаць аб яе праблемах, аб тых негатыўных з'явах, якія перашкаджаюць руху наперад.

КОНКУРСЫ

РАЗЛЯЦЕЛІСЯ «СНЯЖЫНКІ»

Два дні кружылася «мяцеліца» ўсесаюзнага свята бальнага танца «Віцебскія сняжынкі» на сцэне Дома культуры чыгуначнікаў. Ён сабраў удзельнікаў з многіх саюзных рэспублік. У конкурснай праграме па трох раздзелах — еўрапейскія, лацінаамерыканскія і савецкія танцы — выступілі больш за шэсцьдзесят пар і калектываў.

Па ўсёй краіне разляцеліся «Віцебскія сняжынкі»: прызы адправіліся ў Рыгу, Крэмянчуг, на Палтаўшчыну. Мясцовым прыхільнікам танцавальнага мастацтва засталася радасць ад сустрэч з майстрамі, а маладой віцебскай школе бальнага танца яшчэ і надзея на больш удалыя выступленні яе выхаванцаў — свята вырашана зрабіць традыцыйным.

ДОМ БЫТУ

Яшчэ адна новабудоўля з'явілася ў старажытным Мазыры. Адчыніў дзверы для жыхароў горада і раёна новы Дом быту. Каля дваццаці відаў паслуг прапануе ён кліентам.
НА ЗДЫМКУ: новы Дом быту ў Мазыры.

УЗНАГАРОДЫ

ДЫПЛОМ ЗА КНІГІ

Чвэрць стагоддзя выпускае кнігі і брашуры па розных галінах сельскай гаспадаркі выдавецтва «Ураджай». У іх расказваецца аб цікавых людзях вёскі, навуковым пошуку на сельскай ніве, асвятляецца вопыт лепшых сельскіх працаўнікоў. Выданні нярэдка адзначаюцца на ўсесаюзных і рэспубліканскіх конкурсах і выстаўках. Нядаўна калектыў выдавецтва ўзнагароджаны дыпломам ВДНГ СССР І ступені за глыбокае раскрыццё ў кнігах актуальных тэм, іх высокае мастацкае афармленне. Медалямі ВДНГ СССР адзначаны некаторыя работнікі выдавецтва «Ураджай».

СПАДЧЫНА

ВЯРТАННЕ Ў ЗДРАЎНЕВА

З запаснікаў Траццякоўкі да месца свайго «нараджэння» вярнуліся малюнкі алоўкам выдатнага рускага мастака Ільі Рэпіна. Пад ным з іх, дзе адлюстраваны засі ны схіл і гуллівыя коні, якія спускаюцца да вадапою, рэпінскай рукой пазначана: «4.01.1895 г., Здраўнева, пад Віцебскам». Свае ўражанні можна тут жа зверыць з арыгіналам, не сыходзячы з парога аднаўляемага асабняка на беразе Дзвіны — былой ачы мастака.

ПОМНІКІ

У ГОНАР 1812 ГОДА

У мемарыяльным парку пасёлка Плешчаніцы на Мінщчыне нядаўна ўстаноўлены вялікі валун з мармуровай плітой. На ёй надпіс: «17,19—21 лістапада (стары стыль) 1812 года ля мястэчка Плешчаніцы руская армія пад камандаваннем фельдмаршала М. І. Кутузава нанесла паражэнне галоўным сілам адступаючых войск імператара Напалеона».

Ураджэнец тутэйшых мясцін падпалкоўнік запасу член ваенна-навуковага таварыства В. Даўжонак даўно зацікавіўся тым, чаму лесапаркавую зону каля гарадскога пасёлка Плешчаніцы мясцовыя жыхары называюць Паркам 1812 года. Карпатлівая работа ў архівах памагла ўзнавіць яшчэ адну слаўную старонку нашай гісторыі. Аказалася, што тут адбылася апошняя буйная бітва з арміяй Напалеона, якая бясслаўна адступала з Расіі.

МАЙСТЭРСТВА

КАЛГАСНЫЯ МАСТАКІ

Шмат заказаў ад арганізацый, прадпрыемстваў і школ Салігорскага раёна на выкананне мастацкіх вырабаў паступае ў майстэрню народных промыслаў калгаса «40 год БССР». Хоць яна існуе ўсяго другі год, але яе прадукцыя — чаканка, разьба па дрэву, ганчарныя вырабы, мастацкае вязанне — карыстаецца шырокім попытам.

У майстэрні працуюць шэсць чалавек. Чацвёра з іх — выпускнікі Мінскага мастацкага вучылішча імя Глебава. Кіраўнік калектыву У. Канонік летась стаў лаўрэатам прэміі Ленінскага камсамола Міншчыны за мастацкае афармленне Чапялёўскага краязнаўчага музея. Праўленне калгаса стварыла для плённай работы мастакоў усе ўмовы.

Добрыя магчымасці для праяўлення сваіх здольнасцей, эстэтычнага выхавання майстэрня прадастаўляе для юных жыхароў. Створаны пры ёй гурток прыкладнога мастацтва ахвотна наведваюць вучні старэйшых класаў Доўгаўскай сярэдняй школы.

ГІДРАБУДАЎНІЦТВА

Летась пачалося запаўненне унікальнага Днепра-Брагінскага вадасховішча, разлічанага на арашэнне дзевятнаццаці тысяч гектараў зямель Брагінскага, Лоеўскага і Рэчыцкага раёнаў. На вышыню 27 метраў агрэгаты падымаюць з Дняпра больш за дванаццаць кубаметраў вады ў секунду. Плошча вадасховішча складае 968 гектараў. Яно ўмесціць амаль 43 мільёны кубаметраў вады.
НА ЗДЫМКУ: дняпроўская вада пайшла ў новае вадасховішча.

ТРАДЫЦЫІ

ГАДЗІННІК НА ВІЦЕБСКАЙ РАТУШЫ

Музычнай фразай з песні «Радзіма мая дарагая» адгукнуўся ў навагоднюю ноч на бой Крамлёўскіх курантаў старадаўні гадзіннік з былой гарадской ратушы ў Віцебску. Не дачакаўшыся заканчэння рэканструкцыі будынка, ён зноў «падаў голас», адзначаючы кожную шостую гадзіну сутак боем і музыкай.

Больш за два стагоддзі кружаць па цыферблату ўпартыя стрэлкі хранометра. І нават прамое пападанне фашысцкага снарада ў гады Вялікай Айчыннай вайны толькі прыпыніла іх бег: пасля вызвалення Віцебска мясцовы гадзіншчык С. Юшкоўскі наладзіў і запусціў механізм.

Над адраджэннем адной са славутасцей горада на Дзвіне «чаравалі» ўмельцы з завода гадзіннікавых дэталей, іх мінскія калегі і гадзіннікавых спраў майстры з Арменіі. Ганаровая пасада галоўнага наглядчыка курантаў даверана электрамантажніку Аляксандру Іванову. І гэта не дзіўна: старадаўнімі стрэлкамі сёння ўпэўнена камандуе электроніка.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

БАРЫСАЎ. У Зачысценскай сярэдняй школе ўжо шмат гадоў існуе традыцыя: рэгулярна пералічваць сродкі ў Савецкі фонд міру. Вось і нядаўна вучні дзесяцігодкі пералялі на яго рахунак частку грошай — амаль 200 рублёў, якія яны зарабілі на сельгасработах у мясцовым саўгасе «Боркі».

А настаўнікі пералічылі ўсю сваю заработную плату за адзін працоўны дзень.

НАВАГРУДАК. Канцэртам у Пятрэвіцкай сярэдняй школе заявіла аб сваім нараджэнні дзіцячая філармонія, створаная ў Навагрудку. У праграме, падрыхтаванай юнымі артыстамі, гучалі творы для домры, баяна, цымбалаў, аркестра. Маршрут першых гастролей філармоніі юных пройдзе цераз Налібокі, Любчу, іншыя населеныя пункты раёна.

АКЦЯБРСКІ. Стартамі спартакіяды мясцовай моладзі адзначана ў гарадскім пасёлку нараджэнне новага стадыёна. Яго размясцілі ў маляўнічым месцы недалёка ад штучнага возера. За падзеямі на спартыўнай арэне могуць адначасова назіраць дзве тысячы чалавек.

ГОРКІ. Хор калгаса «XVII партз'езд» Горацкага раёна добра вядомы ў Магілёўскай вобласці. Аматарскі калектыў — пераможца абласнога этапа другога Усесаюзнага фестывалю народнай творчасці, прысвечанага 70-годдзю Вялікага Кастрычніка. Прэмію 950 рублёў калгасныя спевакі вырашылі пералічыць у адрас Савецкага дзіцячага фонду імя У. І. Леніна.

З ГІСТОРЫІ ПРЫРОДАКАРЫСТАННЯ

ЭКАЛАГІЧНЫ БУМЕРАНГ

Гісторыя прыродакарыстання на Беларусі налічвае некалькі дзесяткаў тысяч гадоў і бярэ пачатак ад перыяду засялення яе тэрыторыі першабытным чалавекам. У сувязі з пастаянным ростам уздзеяння чалавека на прыроду імкненне зберагчы яе было ўласціва народнай свядомасці яшчэ на першых этапах станаўлення грамадства. Заўсёды ў жыцці беларусаў прыкметную ролю адыгрывалі такія традыцыйныя віды прыродакарыстання, як збор грыбоў, ягад, арэхаў і лекавых раслін, рыбалоўства і паляванне. Таму ў народных традыцыях і свядомасці захавалася шмат правіл ашчаднага, пачцівых адносін да прыроды, стыхійна выпрацаваных прынцыпаў рацыянальнага выкарыстання яе багаццяў.

Да нашага часу на Беларусі бытуюць так званыя этыялагічныя міфы — старажытныя паданні, якія тлумачаць паходжанне ці ўласцівасці розных прыродных з'яў і аб'ектаў. Яны ўзніклі як вынік першых спроб асэнсавання чалавекам навакольнага прыроднага асяроддзя. Недахоп фактычных ведаў чалавек кампенсаваў фантазіяй, ствараючы карціну аб'ектаў і сіл прыроды па аналогіі з рэальным жыццём старажытнага грамадства. Прадметамі міфалагізацыі, а пазней і рэлігійнага ўшанавання сталі сонца, месяц, зоркі, вада, агонь, расліны, жывёлы і г. д. Разнастайныя міфалагічныя сюжэты знайшлі сваё адлюстраванне ў багатым беларускім фальклоры — казках, замовах, абрадавай паэзіі — і шырока выкарыстоўваюцца ў сучаснай мастацкай літаратуры.

Заканадаўчыя абмежаванні на выкарыстанне асобных прыродных рэсурсаў, асабліва паляўнічых, вядомы з часоў Кіеўскай Русі. Ужо ў зборы старажытнарускага права «Русская праўда» гаварылася пра абмежаванні на промысел дзікіх звяроў і птушак і ўстанаўліваліся штрафы за незаконную іх здабычу. Пазней палажэнні аб парадку карыстання лесам, паляўнічымі ўгоддзямі, рыбнымі багаццямі былі ўключаны ў Статуты Вялікага княства Літоўскага (1529, 1566 і 1588 гадоў) і ва «Уставу на валокі» (1557 год); гэтымі ж дакументамі рэгуляваліся меры пакарання за парушэнне правіл карыстання некаторымі іншымі відамі прыродных багаццяў. У 1541 годзе ў лясах Белавежскай пушчы быў створаны першы паляўнічы заказнік. Аднак прыродаахоўныя мерапрыемствы таго часу мелі часткова характар і задавальнялі інтарэсы перш за ўсё пануючых класаў. Землеўпарадкавальныя работы, праведзеныя ў XVI—XVII стагоддзях, умацавалі зямельную ўласнасць феадалаў і садзейнічалі бескантрольнасці прыродакарыстання.

Развіццё прадукцыйных сіл на Беларусі ў XVII—XIX стагоддзях павялічыла хаатычнасць выкарыстання прыродных багаццяў, што прымусіла ўлады прыняць заканадаўчыя акты аб зберажэнні лясоў, рыбных нерасцілішчаў, аб рэгуляванні палявання. У 1802 годзе выдадзены ўказ аб ахове і ўліку зуброў, у 1867-м былі пачаты работы па аднаўленню ў Белавежскай пушчы папуляцыі высакароднага аленя. У 1873 годзе пачала дзейнасць Заходняя экспедыцыя па асушэнню балот Палесся пад кіраўніцтвам рускага вучонага-геадэзіста І. Жылінскага. Пытанні аховы прыроды Беларусі асвятляліся ў працах многіх вядомых вучоных: А. Ваейкава, А. Гедройца, Ю. Пачоскага, Г. Танфільева, У. Шафера і іншых.

Але стыхійнае развіццё капіталістычнай гаспадаркі наносіла прыродзе Беларусі велізарныя, часам незваротныя страты: памяншалася лясістасць тэрыторыі, паніжаўся ўзровень грунтовых вод, мя[illegible]і рэкі, менш станавілася д[illegible] звяроў, зніжалася ўрадлівас[illegible] сельскагаспадарчых угоддзяў, развівалася эрозія глеб. Высякаліся вялікія плошчы лясоў, пры гэтым значная колькасць лясной сыравіны нерацыянальна выкарыстоўвалася на паліва, бяднела паляўніча-п[illegible]ысловая фауна. Вялікую шк[illegible] прыродзе нанеслі войны, якія спусташальнымі валамі неаднаразова пракатваліся па тэрыторыі Беларусі.

З перамогай Вялікага Кастрычніка і ўсталяваннем сацыялістычных грамадскіх адносін у рэспубліцы пачалася планамерная і мэтанакіраваная работа па ўдасканаленню ўсяго комплексу прыродакарыстання. Яна грунтавалася на першых дэкрэтах Савецкай улады, у адпаведнасці з якімі былі прыняты зямельны, лясны і водна-меліярацыйны кодэксы БССР, пастанова Савета Народных Камісараў БССР аб ахове помнікаў старажытнасці, народнага побыту і прыроды і шэраг іншых важных прыродаахоўных дакументаў. Пачаліся работы па глеба- і лесаўпарадкаванню, аднаўленню лясоў і асушэнню балот, прымаліся захады па рэгуляванню рыбалоўства. Значную ролю ў арганізацыі дзейснай аховы прыроды ў рэспубліцы адыгралі Цэнтральнае бюро краязнаўства, Беларускі паляўнічы саюз, часопісы «Наш край», «Паляўнічы Беларусі».

Для аховы і развядзення каштоўных дзікіх звяроў і птушак у 1925 годзе па праекту вядомага беларускага заолага А. Фядзюшына быў створаны Бярэзінскі дзяржаўны запаведнік. З мэтай аховы жывёльнага свету ў 1926—1931 гадах была ўстаноўлена забарона вясенняга палявання, пад асобую ахову ўзяты лось, бабёр, казуля, мядзведзь, драфа і шэраг іншых відаў рэдкіх і каштоўных жывёл. Усе лясы ў БССР у 1936 годзе былі аднесены да катэгорыі водаахоўных, па берагах галоўных рэк (Днепр, Заходняя Дзвіна, Нёман, Сож) вылучаны палосы асабліва важных водаахоўных насаджэнняў.

Ствараліся новыя запаведнікі — Вялаўскі ў Налібоцкай пушчы і Белавежская пушча.

Вялікія страты панесла прырода Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, калі нямецка-фашысцкія акупанты бязлітасна рабавалі і народ, і прыродныя багацці: знішчаліся лясы (у 1945 годзе лясістасць тэрыторыі знізілася да найменшага паказчыка за ўсю гісторыю краю — 21,5 працэнта), спынілася дзейнасць запаведнікаў, былі разбураны гідратэхнічныя збудаванні, знішчаны матэрыялы навуковых даследаванняў.

З першых пасляваенных гадоў, нягледзячы на велізарныя страты і неабходнасць як мага хутчэй аднавіць гаспадарку, праблемам аховы прыроды надаецца неаслабная ўвага: адноўлены запаведнікі, асвоены севазвароты, якія садзейнічаюць зберажэнню і павышэнню ўрадлівасці глеб, прымаюцца ўсе меры па ахове атмасферы і вадаёмаў, паляпшэнню санітарна-гігіенічных умоў населеных пунктаў, разгорнуты работы па лесааднаўленню і меліярацыі, працуюць органы рыбааховы і лясной гаспадаркі. Заканадаўчае і дзяржаўнае рэгуляванне пашыралася на ўсе віды прыродакарыстання — у 1960 годзе створаны Дзяржаўны камітэт БССР па ахове прыроды.

Асаблівае значэнне ва ўзмацненні прыродаахоўнай работы ў БССР мела пашырэнне і паглыбленне экалагічных ведаў у спецыялістаў народнай гаспадаркі. Такая неабходнасць стала асабліва актуальнай у пачатку 60-х гадоў, калі ў краіне і рэспубліцы пачаўся пераход да інтэнсіўных форм гаспадарання. Барацьба за эканомію і беражлівасць, пошукі аптымальных спосабаў выкарыстання сыравіны і матэрыялаў патрабавалі павышанай увагі да праблем рацыянальнага выкарыстання прыродных рэсурсаў.

На пачатку 60-х гадоў на Беларусі была толькі адна грамадская арганізацыя, часткова звязаная з аховай прыроды,— Беларускае таварыства паляўнічых і рыбаловаў. Яно займалася пераважна пытаннямі аховы, рацыянальнага выкарыстання і ўзнаўлення дзікіх звяроў і птуша[illegible]жнай падзеяй у развіцці [illegible]мадскай экалагічнай свядомасці на Беларусі з'явілася прыняцце ў 1961 годзе Закона аб ахове прыроды ў БССР. У ходзе абмеркавання праекта гэтага закона былі выказаны шматлікія пажаданні працоў[illegible]х аб стварэнні грамадск[illegible]'яднанняў, якія займаліся [illegible] усім комплексам прыродаахоўных задач і далучалі да іх вырашэння шырокія слаі насельніцтва. Пачалі ўзнікаць розныя гурткі, саветы і іншыя аб'яднанні па ахове прыроды. А ў 1962 годзе было прызнана мэтазгодным стварэнне добраахвотнага таварыства аховы прыроды.

Галоўнай задачай Беларускага таварыства аховы прыроды, адпаведна яго статуту, з'яўляецца прапаганда пытанняў аховы прыроды, палажэнняў прыродаахоўнага заканадаўства і ведаў аб прыродзе, далучэнне насельніцтва да практычнага ўдзелу ў ахове і ўзнаўленні прыродных рэсурсаў. Пачалося інтэнсіўнае разгортванне ўсіх форм прыродаахоўнай адукацыі, якая стала масавай.

Пытаннямі аховы прыроды пачалі займацца пастаянныя камісіі мясцовых Саветаў, адначасова пры міністэрствах і ведамствах ствараліся такія новыя грамадскія падраздзяленні, як навуковыя і тэхнічныя саветы. У ліку першых у 1966 годзе пры Акадэміі навук БССР быў створаны навуковы савет «Праблемы комплекснага выкарыстання прыродных рэсурсаў і развіцця прадукцыйных сіл Палескай нізіны», у склад якога ўвайшлі 12 акадэмікаў і членаў-карэспандэнтаў АН БССР, 17 дактароў навук, больш за 150 кандыдатаў навук і вядомых спецыялістаў-практыкаў. Рэкамендацыі савета былі ўлічаны пры стварэнні ў 1969 годзе Прыпяцкага ландшафтна-гідралагічнага запаведніка. Ён названы ландшафтна-гідралагічным таму, што ў ім ахоўваюцца і вывучаюцца ўсе кампаненты прыроднага ландшафту, але галоўным з'яўляецца вывучэнне праблем, звязаных з шырокім праведзеннем гідрамеліярацыйных работ. Гэта першы ў СССР запаведнік з такім напрамкам даследаванняў.

У 1981 годзе прыняты закон БССР аб ахове атмасфернага паветра і аб ахове і выкарыстанні жывёльнага свету. Адпаведна гэтым дакументам у БССР рэалізуецца шырокая праграма рацыяналізацыі адносін да прыроды, якая грунтуецца на адзіным, збалансаваным і адказным кіраванні ўзаемадзеяння сацыяльных і прыродных працэсаў, на канстытуцыйных прынцыпах аховы прыроднага асяроддзя. Адной з галоўных мэт гэтай праграмы з'яўляецца выхаванне экалагічнай культуры новага грамадства. На змену характэрнаму для мінулых этапаў грамадскага развіцця ўтылітарна-спажывецкаму падыходу да прыроды, што пры сучасным узроўні прадукцыйных сіл вядзе да падрыву яе ўзнаўленчых сіл, ідзе навуковая канцэпцыя гарманізацыі ўзаемаадносін грамадства і прыроды. Яна грунтуецца на ўсведамленні іх непарыўнага адзінства, усведамленні таго, што любая шкода, нанесеная прыродзе, ператвараецца ў «экалагічны бумеранг» і наносіць шкоду самім людзям.

Віктар МАЗОЎКА.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

ШЛЯХ РАБОЧАГА ЧАЛАВЕКА

З Віктарам Юшковым, рабочым вытворчага аб'яднання «Электрамодуль», што ў беларускім горадзе Маладзечна, пазнаёміўся некалькі гадоў назад на сустрэчы лепшых работнікаў, дзе яны абменьваліся сваім прафесійным вопытам. Было што расказаць і яму, слесару рамонтна-механічнага цэха прадпрыемства. З таго часу прайшло каля дзесяці гадоў, і я з цікавасцю назіраю за яго далейшым прафесійным станаўленнем, хаця ведаю: не так ужо і лёгка яно даецца.

...Памяць Віктара Рыгоравіча захоўвае толькі асобныя эпізоды аб самым блізкім чалавеку — маці. Яна рана памерла. Бацьку і наогул не помніць. Так Віктар апынуўся ў дзіцячым доме пад Ленінградам. Дзякуючы Савецкай дзяржаве, дзеці, якія страцілі бацькоў, не застаюцца без увагі і клопату. Вось і Віктар быў на поўным бясплатным забеспячэнні. Вучыўся ў школе, Выбаргскім рамесным вучылішчы. Як і ў многіх дзяцей падобнага лёсу, у Віктара было адно гарачае жаданне — хутчэй самастойна стаць на ногі, пайсці на свой хлеб. Атрымаўшы спецыяльнасць слесара па рамонту прамысловага абсталявання, ён па накіраванню паехаў у горад Палярны. Хацелася як мага хутчэй выпрабаваць сябе.

— У няпоўныя васемнаццаць гадоў, — расказвае Віктар Рыгоравіч, — рамантаваў караблі. Цікавая была работа!

Але юнацкі запал патрабаваў новага, нязведанага. І Віктар працаваў матарыстам, пазней — механікам судна. Здружыўся з таварышамі. Так прайшлі шаснаццаць гадоў. Там уступіў у Камуністычную партыю. Быў удастоены першай урадавай узнагароды — медаля «За доблесную працу. У азнаменаванне 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна».

Для савецкага чалавека заўсёды цікава меркаванне іншых. І для Юшкова людская думка і ёсць той своеасаблівы маральны барометр, па якім ён звярае свае ўчынкі. Ці не замітусіўся, ці не збочыў са сваёй дарогі...

— Віктар Рыгоравіч — адзін з нашых лепшых рабочых, — так сказаў пра яго фрэзероўшчык Пётр Нікіцін. — Усім нам вельмі імпануюць яго працавітасць і ўважлівасць да іншых, гаспадарлівасць, прынцыповасць ва ўзаемаадносінах з таварышамі і з адміністрацыяй прадпрыемства.

Віктар Юшкоў, апрача асноўнай прафесіі, дасканала валодае сумежнымі спецыяльнасцямі: токара, фрэзероўшчыка, шліфавальшчыка. Дарэчы, у цэху нямала рабочых такой высокай кваліфікацыі. Відаць, гэта адна з прычын, што аўтатрактарныя блокі, якія тут выпускаюцца, карыстаюцца попытам і ў спажыўцоў Савецкага Саюза, і за мяжой — у Італіі, ФРГ, Швецыі, Нарвегіі, Фінляндыі.

Ёсць і яшчэ адна справа на заводзе, якая стала для Віктара Юшкова, вопытнага рабочага, вельмі важнай. Ён выбраны старшынёй савета настаўнікаў цэха. Работу з моладдзю лічыць сваім грамадзянскім абавязкам. Дарэчы, абавязкаў у Віктара Рыгоравіча, узятых, між іншым, добраахвотна, нямала. Чалавек па натуры дысцыплінаваны, Юшкоў цярпець не можа расхлябанасці, нядбайнасці, таму яго ўдзел у рабоце грамадскага кантралюючага органа — групе народнага кантролю, таксама не выпадковы. Яму давяраюць, з яго думкай лічацца. Нездарма слесар Віктар Юшкоў выбраны ў гарадскі Савет, орган мясцовай улады. Па працы, як кажуць, і гонар: медаль «За працоўную доблесць», ордэн Дружбы народаў. Імя Юшкова ўпісана ў Кнігу гонару прадпрыемства. Бадай, не пералічыць усе заахвочванні. Ды і не галоўнае гэта. Важна павага, якой карыстаецца ў грамадстве рабочы чалавек.

Ну, а што ж чакае яго пасля працоўнай змены? Сям'я: жонка, дзеці. Дачка ўжо амаль дарослая, скончыла сярэднюю школу, працуе і адначасова рыхтуецца да паступлення ў інстытут. У сына-сямікласніка клопатаў пакуль менш, чым у сястры. Ён, як і бацька, заўзяты спартсмен — займаецца ў футбольнай секцыі. Два разы на тыдзень бацька з сынам наведваюць басейн спартыўнага комплексу «Маладосць». Віктар Рыгоравіч, нягледзячы на гады (а яму за сорак), не прапусціць на заводзе ніводнага спартыўнага мерапрыемства. Валейбол, баскетбол, лыжы — даўняе захапленне. А летам яго спадарожнікам становіцца веласіпед. Нярэдка бачаць В. Юшкова і ў школе, дзе вучыцца сын. Яму цікава, як ідуць там справы, чым жыве клас, якія праблемы трэба вырашаць. А на яго дапамогу заўсёды можна спадзявацца.

Складана пачынаўся жыццёвы шлях Віктара Юшкова. Няпроста складваўся ён і далей. Але адно́ўсё абраны, прывёў да поспеху. Віктар Юшкоў упэўнены ў сабе, сваёй справе. А гэта цудоўнае адчуванне, калі ў працы знаходзіш задавальненне, радасць. Такое пачуццё дорыць шчасце.

Аркадзь ЖУРАЎЛЁЎ.

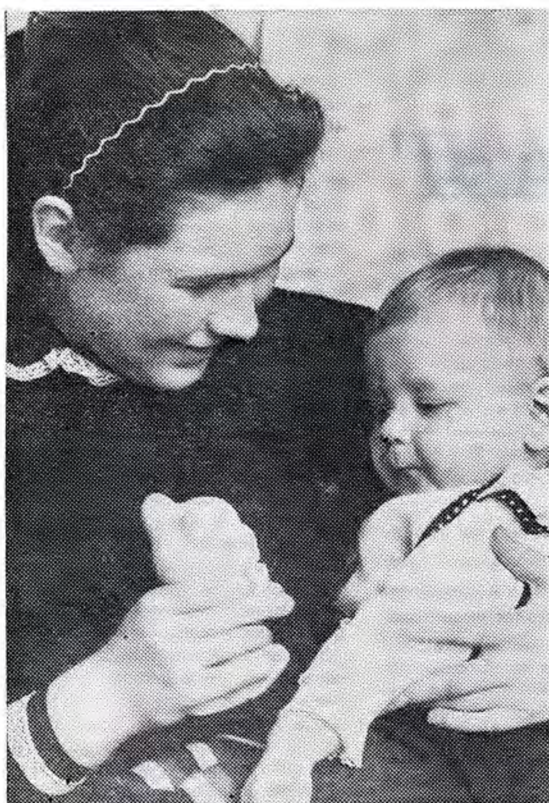

Дома Саша раней рэдка прыбіраў у кватэры. А калі разам з аднакласніцамі Аксанай Круцько і Таняй Кузьміч па тэлефоннаму выкліку прыйшоў да ветэрана Вялікай Айчыннай вайны Юрыя Цвяткова, самую цяжкую працу — мыццё падлогі — узяў на сябе. А дзяўчынкі ў гэты час выціралі пыл на падаконніках, мэблі, мылі посуд, а затым збегалі за прадуктамі ў магазін. Шчырая падзяка пажылога адзінокага чалавека была вышэйшай узнагародай для сямікласнікаў, прыдала ім жадання яшчэ больш актыўна працаваць у школьным бюро добрых паслуг.

Вось ужо каля месяца жыхары вуліцы Асаналіева і бліжэйшых жылых масіваў Мінска звоняць у сярэднюю школу № 11, дзе з 15 да 19 гадзін прымаюцца заяўкі на прыбіранне кватэры, дастаўку прадуктаў і лякарстваў, догляд малых дзяцей. Калі на дзвярах пад'ездаў з'явіліся першыя аб'явы аб рабоце школьнага бюро паслуг, дарослыя ўспрынялі задуму моладзі з некаторым недавер'ем.

Дзецям давялося спачатку самім хадзіць па кватэрах і прапаноўваць дапамогу старым, інвалідам, ветэранам Вялікай Айчыннай вайны і працы. Цяпер заяўкі на паслугі паступаюць кожны дзень.

НА ЗДЫМКАХ: прыглядзець за малышом Андрэйкам **ВОДЫКАМ** даверана дзевяцікласніцы Алe **ГУЛІНСКАЙ**; рады гасцям ветэран вайны Юрый **ЦВЯТКОЎ**. Памагчы прыбраць яго кватэру прыйшлі сямікласніцы Таня **КУЗЬМІЧ**, Аксана **КРУЦЬКО** і Саша **АСАНАЁНАК**.

Фота Ю. ПАЎЛАВА.

ВІНШУЮЦЬ ЗЕМЛЯКІ

Дарагія таварышы ў Беларускім таварыстве «Радзіма»! Прыміце сардэчныя віншаванні і найлепшыя пажаданні к Новаму, 1988 году! Няхай ён будзе годам дружбы, разбарэння і добрага ўзаемаразумення народаў усяго свету.

Шчасця і моцнага здароўя вам і вашым сем'ям жадаюць —Вім, Валя і дзеці **ВАН дер ГОФ-ГЛАЗЫЧАВЫ.**

Галандыя.

Дарагія нашы суайчыннікі! Жадаем вам і вашым сем'ям спаўнення ўсіх вашых жаданняў, моцнага здароўя і шчасця!

Асацыяцыя савецкіх жанчын.

Гана.

Шчыра жадаю вам, дарагія супрацоўнікі рэдакцыі газеты «Голас Радзімы», вясёлага і шчаслівага Новага года! Няхай ён прынясе на нашу планету поўнае раззбраенне і мір!

Аляксандр **КРАШАНІННІКАЎ.**

ЗША.

Віншуем вас з Новым годам! Жадаем вам, нашай роднай Беларусі ўсяго найлепшага. Вельмі прыемна бачыць, што, дзякуючы намаганням нашай Радзімы, становішча ў свеце становіцца больш спакойным. Вялікае ёй за гэта дзякуй! Хочам таксама падзякаваць вам за тое, што не забываеце нас, адарваных лёсам ад роднай зямлі. Паверце, якая радасць атрымаць газету і даведацца, чым дыхае родная Беларусь. Вельмі хочацца яшчэ прыехаць на Радзіму. Спадзяёмся, што нам гэта ўдасца.

Ірына і Аляксей **ГРЫЦУКІ.**

Канада.

Усім супрацоўнікам Беларускага таварыства «Радзіма» і газеты «Голас Радзімы» жадаем здароўя, шчасця і поспехаў у высакароднай дзейнасці па сувязях з суайчыннікамі на карысць міру і дружбы.

Галоўнае праўленне ФРК.
Сакратар Аляксандра **ЮРОЎСКАЯ.**

Канада.

Паважаныя таварышы ў Беларускім таварыстве «Радзіма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы»!

Сардэчна віншую вас, увесь савецкі народ з Новым, 1988 годам. Жадаю вам усяго самага найлепшага. Дзякуй за газету і брашуры.

Марыя **МЕХАНОШЫНА.**

Аўстралія.

Жадаю ўсяму калектыву Беларускага таварыства «Радзіма» і рэдакцыі «Голасу Радзімы» шчаслівага новага года і найлепшых поспехаў ва ўсіх вашых справах.

Ганна **РЫБІНА.**

Канада.

Паважаныя супрацоўнікі таварыства «Радзіма»!

Дазвольце павіншаваць вас ад імя ансамбля «Калінка» і ад сябе асабіста з надыходзячым Новым, 1988 годам і пажадаць усім добрага здароўя, усмешак, вялікіх поспехаў у такой патрэбнай рабоце, як у вас, і, вядома, міру на нашай планеце!

Інеса **ФЕЕРМАН.**

Галандыя.

Шчыра віншую ўсіх работнікаў Таварыства «Радзіма» і газеты «Голас Радзімы» з надыходзячым Новым, 1988 годам і жадаю вам усім здароўя і поспехаў у вашай высакароднай рабоце.

З прывітаннем і найлепшымі пажаданнямі
Мікалай **ВАСІЛЕВІЧ.**

Канада.

Дарагія супрацоўнікі Таварыства «Радзіма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы»!

Ад імя членаў і сяброў Руска-Славянскага культурнага таварыства сардэчна віншуем вас і ўвесь савецкі народ з Новым, 1988 годам!

Жадаем вам, вашым сем'ям і ўсяму савецкаму народу добрага здароўя, шчасця і поспехаў у вашай высакароднай дзейнасці ў імя сённяшняга і будучых пакаленняў, на карысць нашай сацыялістычнай Радзімы.

Са шчырай павагай
сакратар РСКТ
Мікалай **ХРАНКОЎ,**
старшыня жаночага
гуртка РСКТ
Ніна **ЧАРАПАНАВА.**

Аўстралія.

Сардэчна віншуем усіх супрацоўнікаў Таварыства «Радзіма» і рэдакцыі газеты «Голас Радзімы» з Новым, 1988 годам! Няхай ён будзе годам міру, любві і брацтва паміж народамі! Няхай ён будзе напоўнены радасцю і шчасцем!

Джо і Тамара **ШРАМОВІЧЫ.**

ЗША.

Жадаю мірнага і шчаслівага новага года супрацоўнікам рэдакцыі «Голасу Радзімы», усім беларусам, усяму савецкаму народу! Зычу вам добрага здароўя і поспехаў!

Мікалай **ЯНУШКЕВІЧ.**

Англія.

Што? * Як? * Чаму?

Кожнаму з нас даводзіцца час ад часу звяртацца да ўрача. У большасці капіталістычных краін візіт да ўрача, лячэнне ў бальніцы, аперацыя ператвараюцца ў вялікую праблему. Гэта патрабуе немалых грошай, а ёсць яны далёка не ў кожнага.

Відаць, таму наша сістэма агульнадаступнай і бясплатнай медыцынскай дапамогі выклікае асаблівую цікавасць у іншаземцаў, якія прыязджаюць у Беларусь.

КОЛЬКІ КАШТУЕ ВІЗІТ ДА ЎРАЧА?

Колькі каштуюць суткі знаходжання ў стацыянары бальніцы ці аперацыя?

Калі б вы задалі такія пытанні прахожаму на вуліцы, наведвальніку паліклінікі ці хвораму ў бальніцы, то наўрад ці атрымалі б на яго адказ. Мы не прывыклі задумвацца над гэтым, таму што ні за самую простую перавязку, ні за складанейшую аперацыю ў буйной спецыялізаванай клініцы мы не плацім ні капейкі. Усё гэта ўспрымаецца як належнае. Аднак мы не забываем, што бясплатная для нас медыцынская дапамога зусім не бясплатная для дзяржавы.

Колькі ж усё-такі яна каштуе? Мяркуйце самі. Адно наведанне ўрача ў паліклініцы абыходзіцца ў сярэднім 1 рубель 22 капейкі. Колькі такіх наведванняў бывае за год у 1 308 амбулаторна-паліклінічных установах рэспублікі, мы не станем падлічваць. Каля 2 мільёнаў чалавек штогод праходзяць курс лячэння ў стацыянарах. Доўжыцца ён у сярэднім 15—16 дзён. А кожны дзень знаходжання хворага ў клініцы каштуе 7—8 рублёў. Дададзім да гэтага, што ўтрыманне аднаго бальнічнага ложка ў год складае 2 216 рублёў. Гэта без уліку сродкаў, затрачаных на будаўніцтва і перыядычную рэканструкцыю бальніц. А цяпер памножым гэтую суму на агульную колькасць месцаў у стацыянарах рэспублікі — 128 тысяч. Колькі атрымаецца?

Выклік «хуткай дапамогі» абыходзіцца ў сярэднім 6—7 рублёў, спецыялізаванай брыгады — значна даражэй. Адсюль і складаецца сума, якая штогод расходуецца на забеспячэнне аховы здароўя ў рэспубліцы. У 1986 годзе яна перавысіла 600 мільёнаў рублёў.

— Бясплатнае медыцынскае абслугоўванне абыходзіцца дзяржаве дорага. Вы маглі б павялічыць зарплату і зрабіць яго платным. Чаму вы гэтага не робіце? — нярэдка пытаюцца нашы госці.

Перш чым адказаць на гэтае пытанне, мы хацелі б прывесці некаторыя лічбы і факты з міжнароднай статыстыкі.

У нас на кожнага чалавека прыпадае ў сярэднім больш за 11 наведванняў урача ў год, у ЗША — 4—5. Здавалася б, можна зрабіць вывад, што наша здароўе ў два разы горшае, чым у амерыканцаў, бо мы часцей звяртаемся да ўрача. Ці так гэта на самай справе? У нас любы грамадзянін ідзе да ўрача не толькі ў выпадку сур'ёзнага захворвання, але і пры лёгкім насмарку, павышанай тэмпературы. Мы ж за гэта не плацім. У ЗША каля 80 мільёнаў чалавек увогуле не могуць звярнуцца за медыцынскай дапамогай з-за яе дарагоўлі. Гэта акалічнасць і паляпшае статыстыку.

Калі мы гаворым аб паказчыках здароўя, то трэба мець на ўвазе, што ў нас яны прыблізна аднолькавыя для ўсіх слаёў насельніцтва. Медыцынская дапамога ў роўнай меры даступная для кожнага савецкага чалавека. Больш таго, малазабяспечаныя грамадзяне карыстаюцца ў нас і некаторымі льготамі ў медыцынскім абслугоўванні. І калі б мы павінны былі аплачваць паслугі медыцыны, то, улічваючы, што даходы сямей у нашай краіне пакуль яшчэ розныя (дзейнічае сацыялістычны прынцып аплаты працы ў залежнасці ад яе якасці і колькасці), яны не былі б у роўнай меры даступныя ўсім грамадзянам. І гэта, у сваю чаргу, вылілася б у сацыяльную няроўнасць. Людзі з большым даходам аказаліся б у лепшым становішчы ў параўнанні з тымі, чый сямейны даход меншы.

Наша мэта — поўная сацыяльная роўнасць. Таму адукацыя, жыллё, медыцына незалежна ад даходу сям'і, будучы бясплатнымі, у роўнай меры даступныя ўсім членам грамадства.

Апошнім часам у буйных гарадах адкрываюцца гаспадарчаразліковыя паліклінікі. Ці не сведчыць гэта аб нізкім узроўні медыцынскага абслугоўвання ў дзяржаўных паліклініках, цікавяцца замежныя госці.

Перш за ўсё варта адзначыць, што наяўнасць такога тыпу паліклінік нехарактэрная з'ява ў нашай медыцыне. У нас існуе толькі некалькі платных касметалагічных кабінетаў у абласных цэнтрах і дзве паліклінікі — стаматалагічная і касметалагічная ў сталіцы рэспублікі—Мінску. Літаральна ў апошнія месяцы ўзнікла некалькі кааператываў, якія аказваюць платныя медыцынскія паслугі. Існаванне платных паліклінік зусім не супярэчыць асноўнаму прынцыпу нашай сістэмы аховы здароўя — аказанню бясплатнай медыцынскай дапамогі насельніцтву.

Але іншы раз у хворых узнікае жаданне пракансультавацца ці прайсці курс лячэння ў спецыяліста больш вузкага профілю. У гэтых выпадках яны і могуць скарыстаць паслугі платных паліклінік.

Асноўная функцыя такіх паліклінік — аказанне кансультацыйна-лячэбнай дапамогі найбольш вопытнымі спецыялістамі-практыкамі. Таму яны адкрываюцца толькі ў тых гарадах, дзе ёсць медыцынскія навучальныя і навукова-даследчыя інстытуты, адкуль і запрашаюцца высокакваліфікаваныя кадры.

Такія паліклінікі мы ніяк не можам параўнаць з платнымі медыцынскімі ўстановамі ў капіталістычных краінах. Іх можна разглядаць толькі як пэўнае дапаўненне да бясплатнага абслугоўвання. Платных бальніц у нас няма зусім. У большасці ж капіталістычных краін платная медыцынская дапамога з'яўляецца вядучай, а ў некаторых — асноўным відам аховы здароўя.

Плата за аказанне паслуг у такіх нашых паліклініках нізкая, даступная ўсім жадаючым. Напрыклад, прыём у звычайнага ўрача каштуе ўсяго 50 капеек; у кандыдата навук — 2 рублі; у прафесара — 3 руб. 50 капеек.

Колькі гэта каштуе ў вашай краіне, вы добра ведаеце самі.

В БЕЛОРУССКОМ КОМИТЕТЕ ЗАЩИТЫ МИРА

«ПРОДОЛЖАЙТЕ ВАШИ ДОБРЫЕ ДЕЛА»

В одном из красивейших мест белорусской столицы — Троицком предместье расположен Белорусский комитет защиты мира. Сюда сходятся нити антивоенного движения со всех концов Белоруссии. Этот адрес знают не только в Москве, Советском комитете защиты мира, в республиканских комитетах, он хорошо известен во многих государствах мира.

Я — активист Белорусского республиканского комитета защиты мира, член комиссии по зарубежным связям. Мне хочется отметить большой интерес зарубежной общественности в последние годы к деятельности нашего комитета, председателем которого является замечательный писатель И. Шамякин, депутат Верховного Совета БССР.

К нам приезжает много делегаций, туристических групп из разных стран мира.

Например, в 1983 году мы приняли 18 делегаций, в 1984 — 52, в 1985 — 65, в том числе 17 делегаций из Соединенных Штатов Америки. А в 1986 году в Белорусском республиканском комитете защиты мира побывало более ста делегаций и туристических групп из разных стран мира.

У человека, приезжающего к нам из-за границы впервые, чаще всего неправильное представление о нас и нашей жизни. Ведь на Западе буквально с пеленок пичкают антисоветчиной с утра до ночи по радио, телевидению, в кино. Страх нагнетается фильмами, сюжеты которых заканчиваются ядерными конфликтами. И вот, когда разговариваешь с членами иностранных делегаций, встречаешь порой откровенное недоверие к нам, слышишь какие-то непонятные, нелепые вопросы.

Большинство наших гостей стремится узнать как можно больше о нашей стране, о жизни народа, о движении сторонников мира у нас. Представители зарубежных стран отдают себе отчет в том, что от того, как сложатся отношения между Советским Союзом и Соединенными Штатами Америки, другими странами блока НАТО, в значительной мере зависит ответ на вопрос — будет ли у мира будущее.

С делегацией из Бразилии я была в 3-й детской клинической больнице. Их поразило прекрасно оборудованное детское лечебное учреждение, бесплатное лечение. Были мы и в школе. Гости многим интересовались, откровенно удивлялись увиденному. Но, прощаясь с нами, сказали: «Мы увидели то, чего нам не знать никогда в нашей стране. Бесплатное лечение, бесплатное обучение для всех. Это прекрасно для вас и ваших детей, вашего народа. Но когда мы будем рассказывать о том, что мы видели у вас в стране, нам не поверят».

Однажды комитет принимал делегацию английского движения «Кампания за всемирное разоружение», прибывшую в нашу страну по приглашению Советского комитета защиты мира.

— Мы абсолютно уверены, — говорил руководитель делегации лорд Филипп Ноэль Беккер, — что в конечном счете миролюбивые силы одержат победу, что из жизни человечества будут изгнаны самые злейшие враги — милитаризм, вооружение и война, что настанет мир во всем мире.

После поездки в Хатынь госпожа Харботл, супруга бывшего генерала НАТО Майкла Харботла, ныне активного борца за мир, заявила: «Мы и не предполагали, что на долю белорусского народа в годы минувшей войны выпали такие тяжкие испытания. Хатынь — убедительное свидетельство того, что человечество не должно забывать прошлого».

Мы разговорились с Харботл. Я рассказала, как девчонкой со школьной скамьи вместе с другими девчатами в трудные годы Великой Отечественной войны, окончив курсы Общества Красного Креста и Красного Полумесяца, добровольно ушла на фронт медицинской сестрой. Два года огненных фронтовых дорог. Какие трудности!

Госпожа Харботл что-то намеревалась сказать, но не смогла. Только и вырвалось у нее: «Я не хочу, чтобы моя дочь осталась вдовой». Она рассказала, что дочь ее замужем за военным моряком.

— Моя дочь тоже замужем за военным, — сказал я. — А разве я хочу, чтобы она была несчастной? Поэтому мы, женщины мира, должны твердо сказать: нет войне!

С госпожой Харботл мы расстались друзьями. Она говорила, что ей есть что рассказать в Англии. Советская страна действительно стремится к миру.

Побывала в Минске и делегация из Боливии. Гостей мы встречали на перроне цветами. Такая радость была на лицах приехавших. А потом они нам рассказывали.

— Нам говорили: «Куда вы едете? Вы попадете в такой переплет». И двое из нас не поехали. А тут мы увидели таких милых женщин, да еще с цветами.

Боливийцы были оба врачами. Но из разных партий. Это тоже хорошо. Потому что, как сказали они, одному бы никогда не поверили. Как они были удивлены тем, что увидели у нас, особенно бесплатным лечением.

Также вперь[illegible] у нас была делегация сторонников мира из Новой Зеландии. Они рассказывали, что у них мало знают о Советском Союзе. Гости, побывав в Москве и Минске, многое узнали о работе Комитета защиты мира, об инициативах нашего народа [illegible]правленных на обуздание гонк[illegible] вооружений. Из этой страны мне пишет Джудит Бирд. Учительница. Джудит интересуется советской литературой, начала изучать русский язык. Она сообщает, что следит за событиями в нашей стране. Когда у нас произошла авария на Чернобыльской АЭС, Джудит писала, что очень волновалась за нас, потому что Америка ежечасно передавала сообщения, будто бы в Советском Союзе произошла страшная трагедия с миллионами человеческих жертв. И только, когда услышала передачу из Советского Союза, узнала всю правду — успокоилась.

Я получила предложение переписываться с незнакомой мне женщиной из Манчестера. Минни Повер— англичанка. Ей 62 года, занимается спортом, увлекается музыкой, литературой. Она представилась мне и предложила переписываться только о жизни и увлечениях наших семей.

Минни и раньше читала произведения Михаила Шолохова, других советских писателей. Интересуется искусством. Приобрела книги об Эрмитаже, по истории России. Минни спрашивает, бываю ли я в Ленинграде, Москве. Потому что многие у них говорят, что нам нужно иметь разрешение, чтобы посетить другой город.

Теперь Минни пишет, что убеждена в том, что все советские люди поддерживают борьбу за мир: художники, артисты, писатели, ученые и все простые люди. Это для них удивительно, потому что в странах капитализма не все принимают участие в борьбе за мир, за выживание человечества на земле.

Мы получаем много писем. Из Англии (Грингтон) в Белорусский комитет защиты мира пришло письмо, в котором говорится: «Я самый обыкновенный человек, выполняющий свой долг по защите мира и дружбы. Я надеюсь, что с помощью вашего очень способного и выдающегося лидера Михаила Горбачева мы достигнем мира на планете. Многие из нас знают историю минувшей войны, ваши страдания и большой вклад в разгром фашизма. Я говорю вам: «Продолжайте ваши добрые дела. Мы всегда с вами».

Надежда ЗАМЧИНСКАЯ.

В ЦЕНТРЕ ПРАВОВОЙ РЕФОРМЫ — СОВЕТСКИЙ ЧЕЛОВЕК

ПЕРЕСТРОЙКА И НАШИ ПРАВА

Пленумы ЦК КПСС, состоявшиеся в январе и июне прошлого года, подтвердили необратимость взятого на XXVII съезде партии курса, конкретизировали его по многим позициям общей стратегии ускорения. И о чем бы ни шла речь — о кадровой политике или о задачах по коренной перестройке управления экономикой, — всякий раз на передний план выступали вопросы демократии.

Советским гражданам нет оснований сетовать на какую-то ущемленность конституционных прав и свобод. Перечень последних неуклонно расширяется. Достаточно сказать, что Конституцией СССР, принятой в октябре 1977 года, он был увеличен, по сути дела, вдвое. Помимо привычных для нас прав на труд и отдых, пенсионное обеспечение, образование и др. Конституция закрепила:

— в социально-экономической области — права на охрану здоровья и жилище, на пользование достижениями культуры, свободы научно-технического и художественного творчества;

— в политической области — права на участие в управлении государственными и общественными делами, в обсуждении и принятии законов и решений, на внесение в государственные и общественные органы предложений об улучшении их деятельности, на критику недостатков в работе;

— в области личных прав и свобод— право на судебную защи[illegible]т посягательств на честь и достоин[illegible], жизнь и здоровье, на личную свободу и имущество, право обжаловать действия должностных лиц, государственных и общественных органов.

При этом полнота реализации гражданских прав и свобод конституционно обусловливается, с одной [illegible]роны, неукоснительным выполнен[illegible] каждым человеком своих обязанностей, с другой — столь же четким выполнением государством возложенных на него функций. Обладая, например, правами на участие в управлении государственными и общественными делами, а равно свободой слова, печати, собраний, совести — при гарантиях неприкосновенности личности и жилища, — граждане в то же время обязуются соблюдать Конституцию и законы. В свою очередь государство исходит из того, что уважение личности, охрана гражданских прав и свобод являются обязанностью всех государственных и общественных органов, должностных лиц.

Не правда ли, прекрасные, глубоко гуманистические положения! Они несут в себе истинно социалистические установки на права человека и характер взаимоотношений между государством и личностью. Но... именно в те 70-е годы стали нарастать такие явления, которые самым неблагоприятным образом сказались на развитии всех сфер общественно-политической жизни советского народа. Одновременно начали набирать силу как бы два потока: бюрократизм и парадность — в аппарате управления; трудовая и социальная апатия — в широких слоях населения. Дело дошло до того, что в некоторых «коридорах власти» на права человека стали взирать как на нечто дарованное «благодетелями» сверху. Конституция с ее мощным демократическим потенциалом все более утрачивала свое предназначение работающего Основного закона государства и общества.

С апрельского (1985 года) Пленума ЦК партии — Апрельской весны, как мы теперь говорим, — началось фронтальное наступление на все чуждое и наносное, что отягощало социализм в его поступательном движении на путях совершенствования и обновления. Наступление на хозяйственные и политические механизмы торможения, на заскорузлые формы и методы руководства, на консерватизм мышления и обывательскую психологию. То было не прозрение, не озарение, а глубоко выношенное понимание объективной необходимости крутых перемен в жизни страны на основе включения в повседневную практику всех инструментов социалистической демократии: самоуправления, гласности, законности и др.

И вот уже почти три года мы живем в условиях перестройки. Она идет трудно, с перебоями, противоречиво, но идет, потому что, как не устает повторять М. С. Горбачев, «отступать нам нельзя и отступать некуда». Это понимает каждый советский человек, хотя не каждый принимает пока за единственно возможную жизненную позицию. Бюрократия крепка своим собственным, годами выпестованным «опытом». Преодолеть ее можно только активным приращением опыта бескомпромиссной борьбы с рутиной и застоем, с «комчванством» и «комвраньем», по терминологии В. И. Ленина. Такого всплеска политической активности страна не знала с 20-х годов.

А что же наши оппоненты из того мира, который, по их представлениям, уже являет собой царство свободы и всеобщего благоденствия? По-разному: от сдержанного одобрения (пусть-де попробуют, а там видно будет) до неприязненного пророчительства (ничего у них, большевиков, не получалось раньше, не получится и теперь). Но есть общее, что объединяет такие и все подобные им «позиции» под единой антикоммунистической крышей. Нам говорят: только тогда вы выбьетесь из пут культовщины и стагнации, когда покончите с фетишизацией общественной собственности, с оковами партийности, коллективизма, демократического централизма и т. п.

Нет, не в отказе от фундаментальных ценностей социализма видится советскому народу столбовая дорога прогресса. Перестройка — не реставрация капиталистических порядков, а работа по совершенствованию именно социалистических институтов общественно-государственного бытия. Больше социализма как раз и означает больше народовластия, трудовой предприимчивости и социальной справедливости.

В этом плане много конструктивного в нашу общественно-политическую практику вносит новейшее советское законодательство, в том числе в сфере регулирования правового статуса граждан. Прямо или косвенно на расширение прав и свобод советского человека, усиление их гарантий нацелены принятые в последнее время законы СССР об индивидуальной трудовой деятельности, о государственном предприятии, о всенародном обсуждении важных вопросов государственной жизни, о порядке обжалования в суд неправомерных действий должностных лиц, ущемляющих права граждан. Большое значение для оживления всего политического процесса в стране будет иметь, как показало экспериментальное проведение выборов по многомандатным округам, дальнейшее совершенствование избирательной системы.

Другой блок законодательства составляют акты, нацеленные на перестройку правоохранительных органов в соответствии с директивами ЦК партии о дальнейшем укреплении социалистической законности и правопорядка, усилении охраны прав и законных интересов граждан. Пересматриваются многие положения уголовного, гражданского, административного и других отраслей права с тем, чтобы перекрыть каналы коррупции и протекционизма, обеспечить максимум гласности и здравого смысла в принятии решений. Готовятся законодательные акты о гласности и печати, о профсоюзах, молодежи и другие. Встает вопрос и о некотором обновлении самой Конституции СССР, конституций союзных и автономных республик.

Словом, в стране разворачивается крупномасштабная правовая реформа, в центре которой — советский человек. Не идеализированный субъект абстрактных правоотношений, а Человек, гражданин СССР во всем многообразии его прав и обязанностей, личных и общественных интересов. И очень важно, как писал В. И. Ленин еще в 1921 году, научить людей и помочь им «воевать за свое право по всем правилам законной в РСФСР войны за права». Законной, т. е. по принципу: «Разрешается все, что не запрещено законом», а в общесоциальном смысле — не противоречит высоким нормам и требованиям социалистической морали.

Игорь СТЕПАНОВ, доктор юридических наук. (АПН).

У мінскім магазіне «Светач» прайшла першая рэспубліканская выстаўка-продаж кніг беларускіх аўтараў, а таксама твораў пісьменнікаў саюзных рэспублік і замежных краін, выдадзеных на беларускай мове. На стэндах было прадстаўлена каля 900 назваў кніг — проза і паэзія, публіцыстычныя зборнікі і літаратуразнаўчыя выданні. У дні работы выстаўкі-продажу адбыліся сустрэчы чытачоў з пісьменнікамі Рыгорам Барадуліным, Станіславам Шушкевічам, Эдуардам Скобелевым, Артурам Вольскім і іншымі.

НА ЗДЫМКУ: на выстаўцы ў магазіне «Светач».

Фота М. МІНКОВІЧА.

БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРА Ў ТВОРЧЫМ СПАБОРНІЦТВЕ

СІЛА ДУХОЎНАГА ГУРТАВАННЯ

(Заканчэнне. Пачатак у № 1).

Мы знаходзімся на новым этапе нацыянальных адносін, якія ў цэлым узняліся на больш высокую і складаную ступень гістарычнага развіцця. Кожная нацыя і народнасць уносіць у савецкую многанацыянальную літаратуру свой уклад. Сапраўдная літаратура вырастае на нацыянальнай глебе — у гэтым яе «таемная», як кажуць, сіла. Але ўмовы сацыялістычнай садружнасці дапамагаюць хутчэйшаму праяўленню і росту ў сферы нацыянальнага ўсяго таленавітага, перспектыўнага, прагрэсіўнага. Зразумела, усесаюзнае прызнанне набывае найбольш тое, што акрэслівае новую грань у адлюстраванні жыцця, нясе ў сабе нешта прынцыпова важнае ў вырашэнні агульназначнай праблемы, садзейнічае прагрэсу ўсяго савецкага грамадства. Новае, такім чынам, становіцца дасягненнем усіх нацый і народаў. Васіль Быкаў не раз адзначаў, якую вялікую ролю ў яго пісьменніцкім лёсе адыграла аповесць Грыгорыя Бакланава «Пядзя зямлі». Падобныя факты маглі б прыгадаць і іншыя беларускія пісьменнікі.

Інтэрнацыянальныя сувязі можна прасачыць на матэрыяле твораў самых розных жанраў. Возьмем, напрыклад, гісторыка-драматычную паэму. Тут ёсць падставы, каб гаварыць аб мастацка-тыпалагічнай блізкасці такіх з'яў, як паэмы А. Куляшова і, напрыклад, літоўскага паэта Ю. Марцінкявічуса. Ёсць, несумненна, сувязь паміж такімі духоўна насычанымі творамі, як, скажам, «Хамуціус» А. Куляшова і паэмамі Ю. Марцінкявічуса «Міндаўгас», «Мажвідас», «Сабор» і іншымі, створанымі ў 60-я—70-я гады. Да гэтай жа групы твораў можна аднесці паэмы М. Карыма «Салават Юлаеў», Д. Кугульцінава «Бунт розуму», М. Арочкі «Крэва», у якіх выразна відаць імкненне да буйных эпічных абагульненняў. У іх часцей за ўсё спалучаецца сюжэтна-апавядальная структура з лірыка-маналагічнай. Агульнае, сацыяльна-гістарычнае тут праломваецца асабістым, а асабістае, чалавечае не можа адбыцца без удзелу героя ў агульным. У гэтым сэнсе цікавая з'ява сучаснай беларускай літаратуры — паэзія М. Арочкі, асабліва яго паэмы, якія ён ствараў, трымаючы ў полі зроку перш за ўсё вопыт А. Куляшова і Ю. Марцінкявічуса. У паэме «Крэва» яго хвалюе праблема станаўлення нацыянальнай самасвядомасці беларускага народа, лёс яго духоўных каштоўнасцей, мараль і этыка. Паэт пільна ўзіраецца ў глыбіні яго гістарычнага жыцця. Удача паэмы — вобраз гал[illegible]а героя князя Вітаўта, які [illegible]утліва задумваецца над лёсам радзімы і гістарычным поступам падзей. Характар супярэчлівы, неадназначны, ён дзейнічае ў такіх абставінах, якія патрабуюць ад яго напружання ўсіх душэўных сіл, вялікай муж[illegible]і, каб стаць на шляху зл[illegible]

Узрослая самастойнасць, сур'ёзнасць, набліжанасць да складанасці самога жыцця, рост творчай культуры — гэта, відаць, пры ўсіх выдатках агульная тэндэнцыя сучаснай савецкай многанацыянальнай літаратуры, якая спалучае ў сабе цікавасць да свету народнага быцця з напружанай увагай да індывідуальнага свету асобы. Для беларускай паэзіі нашых дзён вельмі характэрна ўзрастанне асабовага пачатку і ў паэме, і ў лірыцы, што знаходзіць адлюстраванне ва ўзбуйненні вобраза героя, росце яго ўнутранай, духоўнай значнасці і вядучай ролі ў структуры твора. Заўважана скіраванасць да філасофскай аб'ёмнасці вобразаў, шматмернасці раскрыцця чалавечага «я» ў адзінстве са светам сацыяльнага жыцця, разнастайнасць выяўленчых і выразных сродкаў.

Але ж гэтыя тэндэнцыі не ў меншай ступені ўласцівы, скажам, і рускай, і ўкраінскай паэзіі, і літоўскай і, напэўна, усім іншым. У кожнага паэта яны праяўляюцца індывідуальна. Пры гэтым творчая індывідуальнасць цесна звязана з нацыянальнымі своеасаблівасцямі яго творчасці, абумоўлена імі. «Вершы, сучасныя па духу, а не па літары, — сцвярджае вядомы крытык У. Огнеў,— не могуць узнікнуць па-за межамі роднай мовы, па-за формамі нацыянальнага мыслення, па-за традыцыямі сваёй паэзіі». Сёння гэта гучыць як аксіёма.

Успамінаецца, што сказаў украінец Іван Драч пра беларуса Рыгора Барадуліна: «...калі хочаш акунуцца ў глыбіні беларускай мовы, адчуць марозную сілу таямнічых крыніц яе, парадавацца яе свежасці і самабытнасці, міжвольна цягнешся да Рыгора Барадуліна.

Народнасць мыслення, сучаснасць вобразаў, валоданне ўсімі таямніцамі роднага слова, у глыбінях якога ён адчувае сябе наўздзіў свабодна, раскавана і разам з тым з чыста сыноўняй далікатнасцю — вось састаўная яго дару...»

Нацыянальная самабытнасць паэта не адмяжоўвае яго ад свету, а, наадварот, дапамагае паўней і непасрэдней убачыць вялікі свет, у якім мы жывём, адчуць тое агульнае, што характэрна для розных народаў у багацці іх гістарычнага і эстэтычнага вопыту.

Пра ўспрыманне беларускай паэзіі сучаснымі рускімі паэтамі можна меркаваць па выказванню У. Гардзейчава (у лісце да А. Вярцінскага):

«Я не зрабіў адкрыцця, заўважыўшы ў творчасці беларускіх майстроў верша, пры зусім відавочных стылявых адрозненнях, нешта агульнае, што можна ахарактарызаваць як адзіныя моўныя і маральныя токі, не аддзялімыя ад народнага, нацыянальнага пласта, які жывіць іх. Я б сказаў, што такую прадвызначанасць накладвае на сваіх майстроў і чалядгікаў ужо сама беларуская мова, гістарычна замешаная на ўстойлівых выразных элементах народнага погляду на жыццё, часцей — добротнай сялянскай афарбоўкі».

Далей У. Гардзейчаў так працягваў сваю думку: «Адсюль вынікае, на мой погляд, цікавая асаблівасць: ні ў самай малой ступені не пакутуючы ад нацыянальнай абмежаванасці, здольная выяўляць сусветныя матывы, савецкая беларуская паэзія тым больш паспяхова перамагае адцягненую рыторыку, голую дэкларацыйнасць, што для саміх паэтаў, чулых да ладу натуральнай роднай мовы, надта чужародная, надта «пазафізіянамічная» матэрыя верша, не абагрэтая цяплом сардэчным».

Шмат агульнага ў лёсе беларускага і літоўскага народаў, у лёсе іх культур.

«...Слова беларускай літаратуры — гэта маладая галінка старажытнабеларускай мовы, на якой напісаны першыя старонкі гісторыі літоўскага народа, — сказаў у выступленні на красавіцкім (1987 года) пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Альфонсас Малдоніс.—Беларускае слова выпакутавана побач з намі, нават часткова пад дахам старажытнага Вільнюса...»

У інтэрнацыянальных сувязях выразна праяўляецца дыялектыка агульнага і асабістага, спецыфічнага. Атрымліваецца, што нацыянальнае гэта не толькі тое, што адрознівае адну нацыю ад другой, але і тое, што аб'ядноўвае яе з усім чалавец[illegible], хаця і праяўляецца індыв[illegible]льна менавіта ў гэтай нацыі. Беларуская літаратура, якая ў сваіх радах мае цэлы шэраг выдатных празаікаў, паэтаў, драматургаў, папоўніла ўсесаюзную мастацкую скарбніцу многімі таленавітымі творамі. [illegible] ўславіла подзвіг савецк[illegible] [illegible]одзей у Вялікай Айчыннай вайне, што знайшло ўсеагульнае ўдзячнае прызнанне ва ўсёй краіне. Вартасць беларускай прозы аб вайне — паглыблена-псіхалагічны падыход да тэмы «чалавек і вайна». Такі падыход назіраем у творчасці многіх беларускіх пісьменнікаў.

Правільна разважаюць тыя, хто лічыць, што не ўсё ў нацыянальным можа набыць інтэрнацыянальнае значэнне, а толькі самыя значныя, маштабныя і глыбокія падзеі і з'явы нацыянальнага жыцця. Такімі з'явамі сталі глыбока псіхалагічныя ваенныя аповесці В. Быкава, лірычная проза Я. Брыля, паэтычныя адкрыцці (асабліва ў галіне свабоднага верша) М. Танка, публіцыстычная лірыка П. Панчанкі, раманы І. Чыгрынава, А. Кудраўца і некаторыя іншыя. Беларускай літаратуры ёсць што сказаць пра свой народ, пра яго даўняе і нядаўняе мінулае, пра яго цяперашні дзень. Яна, як і іншыя літаратуры, узбагацілася духоўным вопытам XX стагоддзя. Яна заўсёды была чуйнай да гістарычных зрухаў у мастацкім мысленні, імкнулася пашырыць аб'ём і межы нацыянальна-самабытнага, спалучыць сваё нацыянальнае з перадавымі інтэрнацыянальнымі традыцыямі. Разам з усёй савецкай літаратурай яна ўсё глыбей усведамляе значэнне агульначалавечага, цэласнасць свету і яго непадзельнасць. Істотным у сувязі з гэтым уяўляецца меркаванне рускага савецкага крытыка Мікалая Федзя:

«Мастацкі дар толькі тады атрымлівае поўнае развіццё і прызнанне, калі здольны праўдзіва адлюстраваць народнае жыццё, пранікнёна паглядзець на свет і такім чынам ад самабытна-нацыянальнага ўзняцца да агульначалавечага, інтэрнацыянальнага». Пра гэта сведчыць шлях В. Быкава. Аднак сусветная вядомасць не перашкаджае яму заставацца пісьменнікам іменна беларускім, якому шмат далі традыцыі рускай класікі, уласцівыя ёй высокія нормы маральнасці.

Нацыянальная своеасаблівасць супрацьстаіць так званай масавай культуры — гэтаму важнаму ва ўмовах капіталізму інструменту духоўнай маніпуляцыі свядомасцю мас, абесчалавечвання чалавека. Асабліва сёння, у эпоху незвычайнага развіцця і актывізацыі сродкаў масавай інфармацыі, «тыражыравання» мастацкіх каштоўнасцей.

Падсумоўваючы сказанае вышэй, трэба падкрэсліць, што савецкая літаратура ўяўляе сабой цэласную мастацкую з'яву, што развіваецца ў адзінстве агульнага і асабістага, якія ўзаемадзейнічаюць паміж сабой у кожнай нацыянальнай літаратуры і паміж самімі нацыянальнымі літаратурамі. Працэс узаемадзеяння нацыянальных літаратур, умацавання іх духоўнага адзінства вызначае накірункі далейшага развіцця сацыялістычнай мастацкай культуры. Шляхі ўмацавання інтэрнацыянальных сувязей літаратур — розныя, ясна адно: ад зблізкэння літаратур залежыць іх росквіт і ўзбагачэнне.

Сучасная рэчаіснасць — гэта бурны рост народнай актыўнасці, незвычайны прыліў творчых сіл, глыбокія зрухі ў грамадскай вытворчасці, навуцы, побыце, у поглядах чалавека на свет. Заклік партыі да перабудовы, да паскарэння сацыяльна-эканамічнага жыцця ў краіне знаходзіць жывы водгук у пісьменнікаў — прадстаўнікоў усіх атрадаў нацыянальных літаратур. Перад імі стаяць адказныя задачы па асэнсаванню сучаснасці і гістарычнага вопыту савецкага народа.

«Рост і збліжэнне нацыянальных культур, — гаворыцца ў Праграме КПСС, — умацаванне іх узаемасувязей робяць усё больш плённым іх узаемнае ўзбагачэнне, адкрываюць савецкім людзям самыя шырокія магчымасці для далучэння да ўсяго каштоўнага, што народжана талентам кожнага з народаў нашай краіны».

Творчае ўзаемадзеянне братніх літаратур у агульным мастацкім працэсе з'яўляецца адной з галоўных і неабходных умоў іх наватарскага ўзбагачэння і далейшага руху наперад.

Уладзімір ГНІЛАМЁДАЎ.

СТАРОНКІ ЖЫЦЦЯ ПАЭТЭСЫ КАНСТАНЦЫІ БУЙЛО

«НЕ ХАЧУ ВАРУШЫЦЬ ПОПЕЛУ»

У сучасных даведніках і энцыклапедыях пададзены звесткі: старэйшая беларуская паэтэса Канстанцыя Буйло нарадзілася ў 1898 годзе. І ўсё ж сёлета ў студзені ёй споўнілася б 95... У канцы месяца ў Доме літаратара адбудзецца вечар, прысвечаны гэтай даце.

Канстанцыі Буйло не стала 4 чэрвеня 1986 года. Пасля смерці пісьменніцы па просьбе яе сына Яўгенія Калечыца Саюзам пісьменнікаў БССР быў пасланы запыт у Цэнтральны дзяржаўны гістарычны архіў Літоўскай ССР наконт удакладнення даты і месца нараджэння паэтэсы і вельмі хутка атрыманы адказ. Архіўная даведка сведчыць, што ў кнізе запісаў аб нараджэнні ёсць звесткі аб тым, што 17 студзеня 1893 года ў Віленскім рымска-каталіцкім касцёле св. Якава было ахрышчана дзіця па імені Канстанцыя, дачка сялян Антона і Настазіі Буйлаў, якая нарадзілася 2 студзеня 1893 года ў горадзе Вільні.

Ці варта было варушыць забытае, каму і навошта гэта патрэбна? Кожны, каго цікавілі жыццё і творчасць паэтэсы, асабліва пачатковага перыяду, сутыкаўся з некаторымі супярэчнасцямі, невытлумачальнымі момантамі яе біяграфіі. Незразумела было, напрыклад, чаму ў розных даведніках указваліся розныя месцы нараджэння паэтэсы. Здзіўляў вельмі ранні ўваход яе ў літаратуру: першы верш «Хвоя» быў надрукаваны, калі Канстанцыі Буйло споўнілася толькі 10 гадоў, зборнік «Курганная кветка» выйшаў у 15.

Не было патрэбы працягваць і далей узнікшую выпадкова, але потым абцяжараную не зусім простымі абставінамі жыцця блытаніну.

Дзесяць апошніх гадоў Канстанцыі Антонаўны мы вельмі часта з ёю сустракаліся, перапісваліся. З першай сустрэчы паміж намі ўстанавіўся душэўны кантакт, але да поўнай адкрытасці ішла яна марудна і цяжка. «Маё складанае і горкае жыццё», — гаварыла яна пра сябе, або: «Не хачу варушыць попелу». Канстанцыя Антонаўна перажыла асабістую трагедыю, але выстаяла і нават здолела вярнуцца ў літаратуру. Аднак унутры быццам застаўся кавалачак гарачага металу: паварушыся, і ён варушыцца, дакранаецца да агаленага нерва, прычыняе нясцерпны боль. Толькі ў самую апошнюю нашу сустрэчу ў снежні 1985 года гаворка наблізілася да амаль закрытай раней тэмы — месца і часу нараджэння Канстанцыі Буйло.

Вярнуўшыся ў Мінск, я атрымала пісьмо ад Яўгенія Вітальевіча. Ён пісаў: «Я меў сур'ёзную гаворку з Канстанцыяй Антонаўнай па праблемах, што вас цікавяць, і дасягнуў некаторых станоўчых вынікаў».

У 1976 годзе Іна Антонаўна, сястра Канстанцыі Буйло, напісала ёй пісьмо, у якім прапаноўвала расказаць дзецям і ўнукам усю праўду пра кожнага з сям'і Буйлаў. Мне хочацца прывесці гэта пісьмо амаль поўнасцю, таму што ў ім яна шчырая і безабаронная, абражаная ў лепшых сваіх пачуццях і няскораная.

У памяці тых, хто ведаў Канстанцыю Антонаўну, яна засталася чалавекам вельмі жыццярадасным, моцным, упэўненым у сабе. Такой яна і была, але была яшчэ і вельмі ранімай, да хваравітасці ўражлівай і эмацыянальнай. «Дарагая, родная ты мая Іначка! — пісала яна сястры.— Прачытала тваё пісьмо і глыбока задумалася. У цябе жыццё адно, а ў мяне складанае і вельмі цяжкое. Ты ўсё можаш пра сябе напісаць. Мяне жыццё прымусіла пісаць пра сябе рознае. Мы з Віцем (брат К. Б. — **Д. Ч.**) цэлую ноч рвалі пісьмы Віталія (муж К. Б. — **Д. Ч.**), калі ў яго з'явіліся ўскладненні і быў выпісаны ордэр на яго арышт за тое, што яго бацькі былі ў Вільні... Ніхто не памятаў, што ў той час, калі яны там былі, Вільня, як і Варшава, належалі Расіі, а потым Польшчы. Яго палічылі палякам, і чым бы гэта магло скончыцца, невядома. Ён паказаў кнігу, дзе пра мяне пісаў ленінградскі прафесар (Клейнбарт — **Д. Ч.**),

што я беларуска і б[illegible] нашы беларусы. Мне даводзілася пісаць у даведках, што я нарадзілася ў Барсуковіне, што напісана і ў беларускай энцыклапедыі. Я не хачу варушыць старое, таму што пісаць усю праўду пра нашу сям'ю і сябе не змагу. Няхай ужо даследчыкі пасля маёй смерці ўдакладняюць розныя недакладнасці і высвятляюць усё, што няясна. Я сама гэтага рабіць не магу і не хачу. Ведаю, усё, што б я ні напісала, будзе потым сведчыць супраць мяне. А ніхто не ўспомніць, што я вымушана была блытаць свае даныя, абражаная недаверам і падазронасцю часоў культу асобы. А ты, Іначка, пішы».

Вось і настала гэта сумнае «пасля маёй смерці». З вялікай, такой з'яднанай сям'і Буйлаў цяпер засталася толькі Іна Антонаўна. Яна расказала многа новага пра Канстанцыю Антонаўну, прыадчыніла вечкі маленькіх сямейных таямніц, якімі так неахвотна дзялілася старэйшая сястра. Варта сказаць некалькі слоў і пра саму Іну Антонаўну, чалавека па-свойму таленавітага, выдатнага арганізатара. Амаль усё жыццё яна працавала ў інстытуце кармоў пад Масквой на станцыі Лугавая. Калі гітлераўцы падыходзілі да сталіцы, яна пад абстрэлам эвакуіравалася з апошнім поездам, а праз некалькі дзён, пасля вызвалення Лугавой, вярнулася назад, і яе прызначылі дырэктарам інстытута. Іна Антонаўна з малодшых дзяцей. Гэта добра відаць на сямейным здымку, які мы сёння змяшчаем. Яна злева, сядзіць на траве каля матчыных ног. Іна Антонаўна нарадзілася ў 1898 годзе, што і запісана ў часовай пашпартнай кніжцы Антона Буйло, выдадзенай яму ў лютым 1916 года Сепнінскім павятовым паліцэйскім упраўленнем. Пашпарт гэты ў яе захоўваецца і зараз.

Згаданы вышэй здымак раней ніколі нідзе не друкаваўся. З якой прычыны, няцяжка зразумець. Цяпер жа, калі мы з ім пазнаёміліся, варта пракаменціраваць яго больш падрабязна. На каленях у маці сядзіць самы малодшы з дзяцей Вітольд, а побач з ёю з кветкамі — любіміца маці Канстанцыя. Да бацькі прытулілася старэйшая Стася. Сядзіць побач з Міхалінай (так клікалі Іну Антонаўну ў маленстве — **Д. Ч.**), трымаючы ў руках кніжку, Эдзік.

Здымак гэты зроблены прыкладна ў 1904 годзе ў Барсуковіне, адной са шматлікіх вёсак, па якіх вандравала сям'я ляснога аб'ездчыка Антона Буйло.

«З нашым нараджэннем суцэльная блытаніна,— успамінае Іна Антонаўна.— Мы ніколі не мелі метрык, яны былі нам не патрэбны. Мама расказвала нам, дзе і калі кожны з нас нарадзіўся, але мы не надавалі гэтаму значэння і не стараліся запомніць».

У сваім аўтабіяграфічным артыкуле ў кнізе «54 дарогі» Канстанцыя Буйло пісала, што нарадзілася ў Вільні, але заставалася незразумелым, як бацька, жывучы ў горадзе, мог быць лясным аб'ездчыкам.

«Па расказах маці я помню, што жылі мы і ў Вільні, —прыгадвае Іна Антонаўна. — У той час былі ў іх Стася, Канстанцыя і Эдзік. Бацька служыў старшым конюхам на скачках у князя Гагарына, у якога былі ўласныя стайні. Бацька меў нават грамату, але, калі пачалася рэвалюцыя, маці яе спаліла».

У Полацку, дзе Канстанцыя Буйло працавала спачатку ў беларускай кнігарні, а потым у Земскім саюзе, яна ў 1916 годзе выйшла замуж за Віталія Калечыца і хутка пакінула Беларусь, пераехаўшы ў Валакаламск, а ў 1923 годзе — у Маскву.

Час з 1919 да 1933 года — шчаслівы ў жыцці Канстанцыі Буйло. У лютым 1917 года нарадзіўся сын. Усе свае сілы, час, клопат аддавала яна дому і сям'і. Канстанцыя Антонаўна вельмі любіла свайго першага мужа і нават на схіле гадоў неаднойчы паўтарала: самае светлае, самае лепшае ў жыцці — гэта Віталій. Яна перастала пісаць, не заставалася часу, не адчувала патрэбы. Іменна тады жартаваў Янка Купала, выказваючы незадаволенасць тым, што паэтэса не працуе: «Вось кіне цябе твой Віталій, тады зноў пачнеш пісаць».

«Прыкладна ў 1928 годзе маці пачала думаць аб паступленні на работу,— піша Яўгеній Калечыц,— і тады ёй спатрэбіліся дакументы. А іх не было. Яна падала заяву аб выдачы ёй пашпарта — было гэта яшчэ да ўстанаўлення ўсеагульнага пашпартнага рэжыму,— і пашпарт ёй выдалі. Аднак пры вызначэнні ўзросту, паколькі метрыкі яна не мела, была дапушчана памылка, супраць якой Канстанцыя Антонаўна не стала пярэчыць. А ў далейшым абставіны склаліся так, што выпраўленне гэтай памылкі магло аказацца небяспечным».

У 1933 годзе быў арыштаваны і загінуў муж Канстанцыі Буйло Віталій Калечыц, пад пагрозай арышту знаходзіўся брат, звольнілі з работы яе саму...

Усе гэтыя сумныя падзеі не маглі не пакінуць след у душы ўражлівага і гордага чалавека. Але яна не азлобілася, не страціла веру. Так здарылася, што ў гады Вялікай Айчыннай вайны Канстанцыя Буйло зноў адчула сябе паэтам, у поўную сілу загучаў яе верш, прасякнуты трывога[illegible] лёс Радзімы і верай у пе[illegible]могу. Начамі яна дзяжурыла на даху, тушыла запальніцы, была ўзнагароджана медалём «За абарону Масквы». Вялікім шчасцем была сустрэча з беларускімі калегамі, якія жылі тады ў Маскве. [illegible]сакавіка 1944 года Канс[illegible]ыю Буйло прынялі ў Саюз пісьменнікаў. У пісьме сыну яна расказвае аб гэтай радаснай і знамянальнай падзеі, яна перапоўнена энергіяй, жаданнем працаваць, жыць, дараваць.

Надзвычай плённым быў для паэтэсы пасляваенны час. Рэгулярна выходзілі новыя зборнікі. Як вынік творчага жыцця — двухтомнае выданне, куды ўвайшло ўсё лепшае, створанае ёю. Яна насіла ганаровае званне заслужанага дзеяча культуры, была ўзнагароджана ордэнам «Знак Пашаны».

Канстанцыя Буйло была заўсёды жаданай госцяй у Беларусі, пастаянная сувязь з якой давала ёй сілы, жывіла яе творчае натхненне.

Дзіяна ЧАРКАСАВА.

ПРЭМ'ЕРЫ, ВЫСТАЎКІ, СУСТРЭЧЫ

РАВЕСНІКІ КАСТРЫЧНІКА

Выдавецтва «Беларусь» працягвае выпуск фотаальбомаў аб слаўнай кагорце беларускіх пісьменнікаў і паэтаў. Пачынаючы з 1984 года, чытачы мелі магчымасць пазнаёміцца з выданнямі пра Івана Мележа, Петруся Броўку, Максіма Танка, Аркадзя Куляшова, Васіля Быкава. І вось новыя альбомы пра равеснікаў Кастрычніка паэта Пімена Панчанку і празаіка Янку Брыля.

У альбоме выкарыстаны каляровыя і чорна-белыя фатаграфіі розных гадоў, у тым ліку з сямейных архіваў П. Панчанкі і Я. Брыля.

БЕНЕФІС СПЯВАЧКІ

У Пінскім гарадскім Доме культуры гараджане адзначылі юбілей салісткі народнага хору ветэранаў Лідзіі Лапета. У мінулым яна — салістка Варонежскага рускага народнага хору, з якім праехала амаль усю краіну.

На вечары ў яе адрас было сказана многа слоў удзячнасці за працу і творчасць, гучалі вершы, зачытваліся шматлікія прывітальныя адрасы, у тым ліку і з Варонежа. Але самым яркім уражаннем было выступленне спявачкі, якая выканала свае любімыя песні.

ЗАВЯРШЫЛІСЯ ГАСТРОЛІ

У Каломба выступаў Дзяржаўны ансамбль танца Беларускай ССР. Народныя і сучасныя танцы пакарылі сэрцы ланкійскіх гледачоў, якія сабраліся ў зале савецкага культурнага цэнтра. Іх канцэрт быў запісаны ў студыі тэлебачання Шры-Ланкі.

Шырокі абмен думкамі па пытаннях развіцця культурных сувязей паміж дзвюма краінамі адбыўся ў ходзе семінара ў ланкійскай сталіцы.

МАЁ КРАСНАПОЛЛЕ

Новы спектакль — літаратурна-драматычную кампазіцыю «Краснаполле, маё Краснаполле» паказаў гледачам Краснапольскі народны тэатр. У аснове сцэнарыя—фактычны матэрыял аб гісторыі і сённяшнім дні краю, фрагменты з твораў П. Кавалёва, А. Пысіна, іншых беларускіх паэтаў і празаікаў. Пастаноўку ажыццявіў яе аўтар і рэжысёр тэатра В. Ермаловіч.

«КАНТАБІЛЕ» Ў ЛІТВЕ

Паспяхова прайшлі гастролі беларускага ансамбля старадаўняй музыкі «Кантабіле» ў Вільнюсе і іншых гарадах братняй рэспублікі. У канцэртах выконваліся класічныя творы XVI—XVIII стагоддзяў, «забытыя» беларускія мелодыі. Гэта не першая сустрэча ансамбля з вільнюскімі паклоннікамі музыкі. Калектыў з поспехам выступаў на конкурсах, якія праходзілі тут і раней. Музыка «Кантабіле» гучала таксама ў Маскве, гарадах Сібіры, Казахстана, Далёкага Усходу.

ПЕРШЫ РЭСПУБЛІКАНСКІ

Закончыўся I Рэспубліканскі конкурс маладых выканаўцаў на народных інструментах імя І. Жыновіча. У культурным жыцці Беларусі гэта была сапраўдная падзея, у якой своеасабліва і ярка адлюстравалася даніна памяці выдатнаму музыканту Іосіфу Жыновічу, развіццё звязаных з яго дзейнасцю традыцый прафесійнага народна - інструментальнага выканальніцтва, неспакойны дух творчага спаборніцтва, якое выявіла новыя імёны.

Сімвалічным фінальным акордам конкурсу прагучалі ў канцэрце лаўрэатаў «Працяжная» і «Карагодная» І. Жыновіча ў выкананні квінтэта цымбалістак-лаўрэатаў і Акадэмічнага народнага аркестра БССР пад кіраўніцтвам М. Казінца.

крынічка

Сябрукі.

Фота У. ВІТЧАНКІ і А. СЯНЦОВА.

Яраслаў ПАРХУТА

ЛЕСАВІЧОК

(КАЗКА)

Калі садзіцца сонейка і на зямлю апускаецца ноч, з Ласінага логу выходзіць Лесавічок з торбаю за плячыма. У той торбе заўсёды поўна зорак, наверсе яшчэ і мала[illegible] паблісквае.

Ідзе Лесавічок прасекаю, ідзе і, каб не было сумна, пачынае сам сабе загадкі загадваць. Загадае адну — і тут жа адгадае. А потым бярэцца за новую...

Так было і на гэты раз. Толькі выбраўся Лесавічок на прасеку — загадаў такую загадку:

З выгляду — сястра вавёрцы,
А жыве ў глыбокай норцы.

Загадаў і пачаў думаць-гадаць, як яе адгадаць. Нарэшце здагадаўся, што да чаго, і ад радасці ажно ўскрыкнуў:

— Гэта лісіца!

Весялей стала Лесавічку, і ён загадаў сабе яшчэ адну загадку:

Шэры ды кірпаты
І на здзіў зіркаты.
Ноччу спаць не любіць —
Крыкам птушак будзіць.

Зноў пачаў думаць-гадаць, як загадку адгадаць. Ды тут над прасекаю з'явілася нейкае страшыдла, залапатала крыламі, зарагатала, а потым ухапіла торбу з зоркамі і — на асіну. Гэта быў Сыч, пра якога загадка склалася.

Лесавічок аслупянеў ажно:

— Хіба так жартуюць?!

Сыч толькі рагоча:

— Хо-хо-га! Хо-хо-га!..

Сеў Лесавічок на пень і ад крыўды заплакаў:

— Што ялясному народу скажу? Як ён без зорак і месяца жыць будзе?

— Прывыкне! — закрычаў Сыч з асіны. — У цемнаце лепш!..

Яшчэ мацней заплакаў Лесавічок. Але, на шчасце, прасекаю вяртаўся з абходу ляснік, даведаўся, што здарылася, абурыўся:

— Сыч, аддавай торбу!

Сыч і слухаць не хацеў, шухнуў з асіны на дуб і адтуль зноў зарагатаў:

— Хо-хо-га! Хо-хо-га!..

Узлаваўся ляснік, падняў стрэльбу ды як бабахне! У Сыча, праўда, не пацэліў, а лямку ў торбе — перабіў.

Бразнулася торба вобземлю, і зоркі рассыпаліся па траве. Лесавічок узрадаваўся, кінуўся збіраць, а ляснік дапамагае і заадно дакарае:

— Не будзеш другі раз пазніцца ў лесе! Інакш і самога ўкрасці могуць...

Пазбіралі яны ўсе да адзінай зоркі, пайшлі на гару, што сярод лесу ўзвышалася, і пачалі іх на неба закідваць. А скончылі добрую справу — сказалі ў адзін голас:

— Да раніцы свяціце!

І пайшлі кожны сваёй дарогай: Лесавічок — у Ласіны лог, ляснік — у сваю вёсачку...

Цяпер Лесавічок ніколі не позніцца. З Ласінага логу выходзіць завідна. А прыйдзе на гару — развяжа торбу і пачынае закідваць зоркі на неба. Напаследак на самым краёчку і маладзік павесіць. І радуецца: усім відно будзе!

Вунь і зараз неба над лесам нібы ўсеяна зоркамі. А месячык які! Чысценькі. Пукаценькі. Так і просіцца ў хату замест лямпачкі.

Анатоль ДАВЫДАЎ

СІНІЧКІ

У вучняў трывога. Вераб'і і вароны не даюць сінічкам есці. Толькі дзеці пакладуць што ў кармушку, яны тут як тут: вераб'і дзяўбуць зярняты, а вароны сала хапаюць. Так і чакай — кармушку раскідаюць.

Вучні не ведаюць, што рабіць. Праўда, вераб'ям і варонам таксама трэба есці. А сінічкі лётаюць у неспакоі навокал, быццам просяць, каб адагналі нахабнікаў, якія не пакідаюць ім ані крошкі.

Ігарок набраў поўную жменю зярнят і пабег да сінічак. Раскрыў далонь і сцішыўся. Сінічкі нядоўга чакалі, адразу — скок-скок з галінак і вось ужо гаспадараць на далоні. Толькі шалупінкі ляцяць. А тут і вераб'і пакінулі пустую кармушку. Чародкаю на Ігарка ляцяць.

— Кыш адсюль! — не вытрываў той.

Вераб'і пырхнулі на кусты, сінічкі таксама спалохаліся і пакінулі гасцінную далонь.

— З кім гэта ты, Ігарок, ваюеш? — зайшоў на падворак Міхей Фаміч.

Ігарок расказаў пра свае непрыемнасці. Ляснік агледзеў кармушку, паківаў галавою.

— Зараз паможам тваёй бядзе, — сказаў ён. — Шукай хуценька матузок.

Калі матузок знайшоўся, Міхей Фаміч прывязаў да яго скрылік сала і пачапіў на галінку яблыні.

Першая заўважыла спажыву варона. Ды як ні спрабавала ўхапіць ласунак — нічога ў яе не выйшла, толькі разгайдала прынаду. Села непадалёку на галінцы і вачэй з сала не зводзіць.

Неўзабаве прыляцелі сінічкі. Моцна ўчапіліся ў сала кіпцікамі і давай дзяўбці. А тое, што матузок гайдаецца, ім зусім не перашкаджае.

— Ура! — закрычалі вучні. — Цяпер сінічкам голад не страшны!

— А як ім семак даць? — бедаваў Ігарок.

Міхей Фаміч пайшоў у майстэрню. Быў там нядоўга, а калі вярнуўся, дзеці ахнулі: ляснік трымаў у руках невялічкую новую кармушку. Ён прывязаў да яе матузок, пачапіў на галінку і загадаў:

— Насыпай, Ігарок, поўную!

Не паспелі вучні адысці ад кармушкі, як наляцелі вераб'і. Але не змаглі падступіцца. Адзін верабей ледзь не ўпаў на зямлю, а зярнятак так і не паспытаў. Затое сінічкі, наеўшыся сала, спакойна ўселіся на кармушцы-гушкалцы і пачалі лушчыць семкі.

— Цяпер у нашым садзе шкоднікаў не будзе! — весела гаварылі дзеці. Яны ўжо сабраліся ісці, калі іх спыніў Міхей Фаміч.

— Што ж вы, мае любыя, пра вераб'ёў забыліся! Яны ж таксама карысныя птушкі, ім цяпер таксама няма чаго есці.

Вучні хуценька збегалі па збажыну і шчодра напоўнілі другую кармушку залацістымі зярняткамі.

Мікола МАЛЯЎКА

ВОЎЧАЯ ГРАМАТА, або ЧАМУ ВОЎК ВЫЕ

(З НАРОДНАГА)

Не выў лясны бадзяга
Ні дома, ні ў сяле,
Хоць і жылося блага
Без хлеба на стале.
Адваджвалі здаўна
Яго, ваўка старога,
Ад кожнага акна,
Ад кожнага парога.
Прагаладаў зіму,
Схуднеў нябога ўшчэнт —
І выдалі яму
Нарэшце дакумент:
Грамата
Ваўку дазволена
Хадзіць па хатах,
Выпрошваць хлеб
У бедных і багатых.
У лапе кій дарожны
Ды торба на баку —
І міласціну кожны
Выносіць жабраку:
Хто — хлеб,
Хто—сухары,
Хто — малака гладыш.
Знайшліся і сябры —
Сабака, кошка, мыш.
Ад'еўся воўк, акрэп,
На торбе спіць, а гладкі.
Ды раз ішоў па хлеб
І ў вір зваліўся з кладкі.
Прыбег ён да сабакі
І жаліцца:
— Бяда!
Сцякае, бачыш,
З граматы вада.
А ваша печ дрыўмі
Напалена дарэчы,
Ты грамату вазьмі
І высушы на печы.
— Не сумнявайся, воўк,
[illegible]ё як трэба споўню.
[illegible]ы і сам прамок,
[illegible]зі сушыцца ў ёўню...
Сабака разаслаў
Лісток на чыстай дошцы
І так пасля сказаў
Сваёй сяброўцы —
Кошцы:
— Як грамата прасохне,
дай ваўку, прашу.
Я крыху на соек
За хатай пабрашу...
Лісток пад самым бокам
Духмяным хлебам пах,
І кошка краем вока
Прабегла па складах:
«Ваў-ку даз-во-ле-на
Ха-дзіць па ха-тах,
Вы-прош-ваць хлеб
У бед-ных і ба-га-тых».
Згадала пра абед
І, з'еўшы хлеб да крошкі,
На печы неўпрыкмет
Яна заснула, кошка.
Ударыла спрасонку
Хвастом, як ад спалоху,
І грамата прасохлая
Упала на падлогу.
А тут якраз бяжыць
Пустая мыш з-пад жорнаў.
Глядзіць:
Лісток ляжыць
І пахне хлебам чорным.
Не знала: ёй таксама
Лісток ахоўваць трэба —
І згрызла тую грамату
Замест скарынкі хлеба.
У хату воўк ускочыў,
Не даглядзеўшы сну,
Аднак ніхто не хоча
Прызнаць сваю віну.
Надзей няма на цуд:
Ад граматы — ні знаку.
І воўк загнаў у кут,
Трасе найперш сабаку:
— Ах, чортава душа!
За што мяне, старога,
Зарэзаў без нажа,
Як ворага якога!
Без граматы ў сяло
Не пабяжыш па хлеб.
Чытаў, што там было
Напісана!
— Яшчэ б!
Ваўку дазволена
Хадзіць па хатах,
Выпрошваць хлеб
У бедных і багатых.
— Мне граматы другой
Не прыстарацца, знаю,
А без яе зімой
Ад голаду сканаю.
— Дар-руй!..—
Ахрып, аслаб
Збянтэжаны сабака,
І ледзь з-пад воўчых лап
Ён выпаўз, небарака.
Адумаўся: «З-за кошкі
Такая калатнеча!»—
І на яе ў пакоі
Напаў, сцягнуўшы з печы.
«За што сабака лае!»—
І кошцы крыўдна стала,
Яна ў закутку, злая,
Сама на мыш напала.
А граматы не вернеш —
Згрэзла без агня.
І воўк, гаротнік шэры,
Завыў упершыню.
У лапе кій-падмога
Ды торба на баку,
Аднак да хат дарога
Закрыта жабраку.
Разбегліся сябры —
Чужыя,
Ледзь жывыя.
І воўк з тае пары
Без хлеба ў лесе вые.

ЗАГАДКІ

Справа тут няхітрая:
Перастаўце літары —
Рыба праз хвілінку
Стане месцам адпачынку.
(Карп—парк)

* * *

Ён раскажа і пакажа,
Як жыве планета наша.
А няма электратоку —
Ён без мовы і без зроку.
(Тэлевізар)

* * *

Надзьмуўся пузан
велічынёю са збан,
а лёгкі, як пух.
Што за зух!
(Шар)

* * *

На драцяной вяровачцы
бегае па хаце свінка,
рохкаючы, пытаецца
— Дзе тут смяцінка!
(Пыласос)

* * *

Галавы не мае,
Шапку на назе трымае.
(Грыб)

* * *

Што за гаспадынька
Ходзіць каля гаю,
Залатую футру
Па зямлі цягае!
(Ліса)

* * *

Пілавінне рассяваю
І ў час працы я спяваю.
Лес заўжды мяне чакае.
Адгадай, хто я такая.
(Піла)

* * *

Мяне знойдзеш на кусце,
Ускрай лесу што расце.
Лекі я, ласунак я
І ў варэнні смачная.
На агні кіпець хачу,
Ад прастуды палячу.
(Маліна)

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:
МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 38